Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

• № 210 (20. 477) • 1989 йил 12 сентябрь, сешанба • Баҳоси 3 тийин.

«МИР»НИ ОДАМ БОШҚАРМОҚДА

УЧИШНИ БОШҚАРИШ МАРКАЗИ, 10 сентябрь. (ТАСС). Александр Викторенко ва Александр Серебров «Мир» орбитал станцияси ичидаги система ва ускуналарни ишлатишга тайёрлаб қўйдилар. Улар «Прогресс-М» автомат транспорт кемасининг люкини очдилар ва олиб келинган юкларни кўздан кечирдилар. Кемадаги юкларни келгуси ҳафтада тушириб олиш мўлжалланмоқда.

Одам бошқараётган «Мир» комплексининг парвози нормал ўтмоқда. Космонавтлар Викторенко ва Серебров сиҳат-саломат, улар ўзларини яхши ҳис этмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Советининг Раиси М. С. ГОРБАЧЕВнинг

Марказий телевидение орқали сўзлаган нутқи

Хайрли оқшом ўртоқлар!

Бугун сизлар билан ҳозирги палла тўғрисида гаплашмоқчиман. Мамлакатдаги аҳвол жўн эмас. Буни ҳаммамиз биламиз, ҳаммамиз сезиб турибмиз.

Истеъмол бозоридаги кескинлик ҳам, миллатлараро муносабатлардаги можаролар ҳам, ижтимоий онгдаги социализмни янгилаш, бузилишларни бартараф этиш билан боғлиқ бўлган қийин, баъзан эса ҳатто оғир жараёнлар ҳам — ҳаммаси бир тугунни ташкил этган. Одамлар ҳозирги пайтда биз қаерга келиб қолганлигимизни, тўрт йилдан кўпроқ вақт ичида босиб ўтган йўлимизнинг ижобий ва салбий жиҳатлари нималардан иборат эканлигини, демократиялаш қандай ривожланаётганлигини, иқтисодий ва сиёсий ислоҳотлар қандай амалга оширилаётганлигини тушунишга уринмоқдалар.

Уларнинг ожиз томонларимизнинг ҳақиқий сабабларини, қайта қуришнинг конкрет программаларини бажаришдаги, долзарб муаммоларни ҳал этишдаги ўпирилишларнинг сабабларини тушуниб етишга, баъзи масалаларда вазият яхшиланиш ўрнига нима учун тағин ҳам чигаллашиб кетганлигини аниқлашга интилаётганликлари бутунлай табиийдир.

Хуллас, сиёсий турмушнинг ҳозирги пайти баҳсларнинг авж олиши билан характерлидир. Бироқ бунда энг муҳими, буни алоҳида таъкидлаб ўтиш керак, шундаки меҳнаткашлар оммаси ҳаракатга келди, улар ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий вазифаларни муҳокама этиш ва ҳал қилишга тобора фаол қўшилмоқдалар.

Ўртоқлар, бу факт принципиал аҳамиятга эга, чунки у қайта қуришга амалий, ишчан тус беради, бу билан халқнинг шу вақтгача мавжуд бўлган ҳокимиятдан бегоналашуви бартараф этилади.

Лекин бошқа нарсани ҳам кўрмаслик мумкин эмас. Сўнгги вақтда мунозаралар ва воқеаларнинг жўшқин оқимида шундай ҳодисалар ҳам рўй бермоқдаки, уларни эътиборсиз ва тегишли баҳо бермай қолдириш мумкин эмас. Консерватив, ҳам сўл позициялардан туриб, баъзан эса социализмга қарши очиқдан-очиқ позициядан туриб қайта қуришни обрўсизлантиришга уринилаётганлигини кўриб турибмиз. Ана шу хилма-хил овозлар орасида тартибсизлик яқинлашиб келяпти деб чўчитиш ҳам, тўнтариш, ҳатто гражданлар уруши хавфи тўғрисидаги мулоҳазалар ҳам эшитилмоқда. Бу факт баъзи бировлар жамиятда ташвишли муҳитни, иложсизлик ва ишончсизлик муҳитини вужудга келтиришга уринаётганлигини кўрсатмоқда.

Бундай қилиш кимгадир фойдали, одамларни чалғитиб, уларни ўйламай-нетмай ҳаракат қилишга ундашяпти, деган тасаввурдан қутилиш қийин бўляпти.

Аслини олганда, консерватив позициялардан туриб, вазиятга қайта қуришга қарши ҳаракатни келтириб чиқарадиган, одамларда бошланган ўзгаришлар жараёнларини тўхтатиш лозим, ҳеч бўлмаганда, уларни секинлаштириш керак деган фикрни шакллантирувчи баҳоларни тиқиштиришга уринмоқдалар, бошқарувнинг эски, буйруқбозлик усулларига қайтишга даъват этмоқдалар. Акс ҳолда бошбошдоқлик бошланади деб чўчитмоқдалар. Сўл бурчакдан эса энг мураккаб масалаларни реал имкониятларни ҳам, жамиятнинг манфаатларини ҳам ҳисобга олмай, бир йўла ҳал қилишни таклиф этмоқдалар. Шуни ҳам айтиш керакки, бундай хатти-ҳаракатлар халқ учун жон куйдириш, унинг фаровонлиги тўғрисидаги ғамхўрлик қилиб кўрсатилмоқда.

Сўнгги вақтда шундай тавсиялар ҳам пайдо бўлдики, уларда айтилишича, бизни «қутқарадиган» йўл битта — у ҳам бўлса социалистик қадриятлардан воз кечиб, қайта қуришни капиталистик усулда олиб боришдан иборат. Ана шундай тавсиялар ҳам бор.

Бу жамиятни социалистик янгилашга қаратилган қайта қуриш сиёсатининг моҳиятига зид эканлиги тўғрисида гапиришга ҳожат ҳам йўқ.

Мени эндиликда фикр-мулоҳазаларнинг хилма-хиллиги ғов бўлиб қолди ва мен баҳслашаётган кишиларнинг биронтасида ҳам мамлакатда ишларнинг қандай бораётганлигидан ташвишланиш туйғуси йўқ, деган маънода тушунишларини истамас эдим. Йўқ, масала бошқа нарсада. Ана шу ташвиш нимага айланмоқда — масаланинг моҳияти ана шунда!

Бировлар қайта қуришдан воз кечиб, ўтмишга қайтишга тайёр туришибди. Бошқалар ўзларини «қатъий ислоҳотчилар» ҳисоблаб, қайта қуришнинг ривожланишини шошма-шошарлик билан қарорлар қабул қилиш, пухта ўйланмаган лойиҳаларни қабул қилиш йўлига итариб юборишга тайёр туришибди, буларда иш тўғрисида жон куйдиришдан кўра нафсоният кўпроқ.

Буларнинг ҳаммаси жуда ташвишли, ўртоқлар. Шу сабабли бу хусусда фикрни очиқ-ойдин айтишни зарур деб ҳисоблайман.

Ҳа, қайта қуриш қийин бормоқда. Чунки бу кескин бурилиш — экономикада ҳам, сиёсатда ҳам, маънавий соҳада ҳам, инсон онгининг ўзида ҳам — турмушимизнинг бутун тарзидаги революциядир. Бунинг устига амалий ишларда қайта қуриш давомида камчиликларга йўл қўйилди. Аммо қайта қуриш жамиятни янгилашнинг, унга янги сифат бахш этишнинг, чинакам инсонпарвар ва демократик социализмни барпо этишнинг реал йўлини очиб берди. Қайта қуриш буюк мамлакатга ўз қадр-қимматини сезишни қайтариб берди, совет кишисига эркинликни ҳис этиш имконини берди. Бу эса — келгуси ўн йилликлар учун ижтимоий ва маънавий, айтишим мумкинки, ватанпарварлик куч-ғайратининг қудратли манбаидир.

Шундай экан, биз партия эълон қилган ғоялар ва принциплар аасосида қайта қуришни ривожлантириш учун ҳамма ишни қилишимиз керак. Юзага келган қийинчиликлар тазйиқи остида баъзи бировлар жамиятга танлаб олинган йўлнинг тўғрилигига шубҳа билан қарашни тиқиштиришга муваффақ бўлдилар, биз бундай шубҳаларга берилмаслигимиз керак.

Тўхтаб қолиш мумкин эмас, белгиланган ўзгартишлар йўлидан олға томон бориш лозим.

Жамият ҳозирги даврнинг ғоят муҳим аҳамиятини сезиб турибди. Мамлакатнинг меҳнат коллективларида даҳанаки жангларга куч сарфлаш оқилона иш эмаслигини, жамиятни парчалаб ташлаш, одамларни бир-бирига тўқнаштиришга уринишларга мутлақо йўл қўйиб бўлмаслигига тушуниб етилмоқда; куч-ғайратларни бирлаштириш, қайта қуришнинг барча йўналишларида амалий ишларни яхшилаш ҳақидаги талаблар тобора қатъият билан янграмоқда. Шу муносабат билан меҳнаткашларнинг хўжалик раҳбарларига, барча даражадаги давлат ва партия органларига нисбатан юксак талабчанлигини фақат табриклаш керак. Меҳнаткашлар улардан қайта қуриш йўлини ўтказишда кўпроқ қатъият кўрсатишни, ишни янгича ташкил этишни, бутун мамлакат миқёсида ҳозирги вазиятни яхшилик сари ўзгартиришни кутмоқдалар.

Одамлар хом хаёллардан, оддий ва осон ечимларга ишонишдан, юқоридагилардан кимдир ҳамма нарсани тайёр қилиб беришига ва ҳамма муаммоларни ҳал қилиб беришига ишонишдан қутила бошладилар.

Уларнинг мулоҳазаларида: биз қандай ишлаётган бўлсак, шундай яшаяпмиз — яхши ҳам эмас, ёмон ҳам эмас, деган гапларни эшитиш мумкин. Мен бунга илова қилиб шуни айтмоқчиманки, эртага ҳам қандай ишласак, худди шундай яшаймиз.

Жамиятимизда қайта қуриш аввало меҳнат — ижодий, қизғин, юксак унумли меҳнат билан, бутун куч ва билимни сарфлаш билан боғлиқ эканлигини англаш мустаҳкамланиб бораётганлигини мен жуда муҳим деб ҳисоблайман. Бу жуда муҳим, чунки бизда сўнгги вақтгача меҳнат тўғрисида анча кам гапирилар, кўпроқ неъматларни тақсимлаш тўғрисида гапирилар эди. Қайта қуриш қандайдир афсонавий бойликларни қайта тақсимлашдан иборат деб ўйлаш мумкин эди.

Қийинчилик билан бўлсада ана шу янглишишдан қутилаётганлигимиз, жамиятда социал адолат принципларини амалга ошириш машъум текисчилик билан эмас, балки инсоннинг реал меҳнат улуши билан тобора кўпроқ боғлиқ қилиб қўйилаётганлиги яхшидир.

Сўнгги вақтда жамиятда интизом, тартиб ва хўжасизлик тўғрисидаги масала жуда кескин муҳокама қилинаётганлиги ҳам ижобий ўзгаришлар кучайиб бораётганлигидан далолат беради. Мен бу ижобий ўзгаришларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб айтмоқчиманки, биз ҳамма жойда давлат, меҳнат ва технология интизоми бузилишига йўл қўйилаётганига, корхоналар, республикалар, ўлкалар, областлар ўртасидаги шартнома мажбуриятларининг бажарилиши барбод этилаётганига тоқат қила олмаймиз.

Транспорт ишидаги узилишлар оқибатида халқ хўжалиги қийинчиликларга дуч келаётганига тоқат қила олмаймиз.

Иш ташлашлар ҳақида ҳам гапирмоқчиман. Агар муаммоларни ҳал қилишда иш ташлаш йўлига ўтиладиган бўлса, бу жамият учун хавфли оқибатларни келтириши мумкин. Вужудга келаётган муаммоларни бошқа усуллар билан ҳал қилиш керак, бу муаммолар кучайиб, оғир тус олмаслиги учун вақтида ҳал қилиш керак. Биз кўп жойларда моддий ва молиявий ресурслар сарфланиб, меҳнат билан қўлга киритилган бойликларнинг нобуд бўлишига айниқса тоқат қилмаслигимиз керак.

Одамлар барча даражада масъулият ва интизомни қатъий ошириш тўғрисидаги масалани кўндаланг қилиб қўйиб, жуда тўғри иш қилмоқдалар, деб ҳисоблайман.

Қайта қуриш масъулиятсизлик билан чиқиша олмайди. Булар бир-бирига зид нарсалардир.

Жамиятимизнинг ҳозирги ҳолатини тавсифлаганда жиноятчилик тўғрисидаги масалани эътибордан четда қолдиролмайман. Депутатлар бу ўткир ижтимоий масалани СССР Олий Советининг биринчи сессиясида кўриб чиқиш чоғида бу соҳада ғоят қатъий чоралар кўрилиши лозим ва биринчи навбатда уюшган жиноятчилик, порахўрлик, чайқовчиликка қарши, гражданларнинг мулки ва қадр-қимматига ҳар қандай тажовузга қарши қатъий чоралар кўриш керак, деган якдил фикрни айтдилар.

Ҳамма шаҳарларда ва аҳоли пунктларида қаттиқ тартиб ўрнатилиши лозим. Олий Совет қонунга асосланиб милицияга, барча ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига жиноятчиликка қарши курашда яна кенгроқ имконият беришни, уларнинг моддий-техника билан жиҳозланишини яхшилашни, ички қўшинлар сонини кўпайтиришни, ходимларнинг моддий аҳволини яхшилашни зарур деб топди. Лекин биз жамоат тартибини, социалистик қонунчиликни сақловчи барча кишиларга нисбатан юксак талаб қўймоғимиз керак.

Бу ишларнинг ҳаммасини бажариш керак. Аммо мана шу қийин ишга бутун жамиятимизни жалб этмай туриб тезда бурилиш бўлишига эришиб бўлмайди. Кўпгина саноат марказларида ишчилар дружиналари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига ёрдам берадиган бошқа тузилмалар барпо этилганини биламан, бу ҳақда матбуот ҳам хабар қилган. Бу ишга ёшларнинг қўшилишлари айниқса муҳимдир. Биз ёшларнинг фаоллиги ва қатъиятига умид қиламиз.

Хуллас, ўртоқлар, марказда ҳам, жойларда ҳам, барча меҳнат коллективларида қайта қуришни амалга ошириш, тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишга доир кундалик ишларни бутун чоралар билан кучайтириш лозим.

Марказда шу яқин ойларда долзарб муаммоларга, келажак учун замин ҳозирлашга тааллуқли туб қарорлар қабул қилинади. СССР халқ депутатларининг бўлажак иккинчи съезди ва СССР Олий Советй сессиясининг алоҳида аҳамияти аслида шу билан белгиланади, дейишим мумкин.

СССР ҳукумати экономикани соғломлаштириш, аввало истеъмол бозорини нормал изга солиш юзасидан фавқулодда чора-тадбирлар программасини ишлаб чиқмоқда ва уни халқ депутатлари съездига тақдим этиши керак. Бу программа энг ўткир ижтимоий-иқтисодий муаммолар қандай қилиб ва қандай муддатларда ҳал этилади деган саволларга аниқ-равшан жавоб бериши керак, деб ҳисоблаймиз. Агар бу программада конкрет чора-тадбирлар, уларни бажариш босқичлари, муддатлари, марказий, республика, маҳаллий органларнинг, меҳнат коллективларининг масъулияти аниқ белгилаб қўйилмаса, жамият бундай программани маъқулламайди деб ўйлайман. Бундай чора-тадбирлар орасида унча маъқул бўлмайдиган, нимаси биландир қаттиқ ва маълум даражада оғир чоралар ҳам бўлиши мумкин. Аммо бундай чора-тадбирларни юз берган вазиятдан чиқиш зарурати тақозо этган тақдирдагина оқлаш мумкин.

Тақчиллик — энг кўп танқид қилинаётган ва халқда норозилик туғдираётган алоҳида масаладир. Ҳукумат бу ўткир ижтимоий масала юзасидан ҳам ҳисоботни, ҳам яқин вақтга мўлжалланган амалий чора-тадбирларни тақдим этиши керак.

СССР Олий Советининг сессиясида иқтисодий ва сиёсий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш билан боғлиқ катта қарорлар қабул қилинади. Гап энг аввало мулк тўғрисидаги қонун каби энг асосли қонун ҳақида бормоқда. Бундай қонуннинг қабул қилиниши инсоннинг ишлаб чиқариш воситаларидан бегоналашувини бартараф этишга имкон беради, мустақил ижодий иш олиб бориш учун рағбатни вужудга келтиради. Ер ва ердан фойдаланиш тўғрисидаги, ижара ва ижара муносабатлари тўғрисидаги қонун шу билан узвий боғлиқ.

Шундай қилиб, экономиканинг барча соҳаларида ишлаб чиқариш муносабатларини ривожлантириш ҳамда социалистик мулкнинг хилма-хил шаклларини қарор топтириш йўлида принципиал қадам қўйилади.

Тўпланган тажриба ҳисобга олиниб, социалистик корхона тўғрисида янги қонун қабул қилинади, бу қонун хўжалик соҳасида мустақиллик, ташаббускорлик ва омилкорлик кўрсатиш учун кенг имкониятлар очиб беради, давлат ва кооператив корхоналарига хўжалик юритиш учун тенг шароит яратади.

Республика ва регионал хўжалик ҳисоби ҳамда маҳаллий хўжалик ва ўзини ўзи бошқариш тўғрисидаги қонунлар катта сиёсий ва иқтисодий аҳамиятга эга бўлади. Бу республикалар суверенитетини реал мустаҳкамлаш ва маҳаллий Советларнинг ҳуқуқларини кенгайтириш йўлидаги муҳим қадамдир.

Совет федерациясини қайта тузишга доир принципиал қарорлар қабул қилинади.

Қайта қуришнинг принциплари ва талабларига мос келадиган миллий сиёсатга боғлиқ масалалар яқин вақтда партия Марказий Комитетининг Пленумида муҳокама қилинади. КПСС платформаси совет федерацияси масалаларини ҳал қилиш учун, миллатлараро муносабатлар муаммоларини ҳал қилиш учун яхши асос бўлиб хизмат қилади, деб ўйлаймиз.

Бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилади ва ҳал этилади.

Хуллас, биз жамиятни ривожлантиришнинг, КПСС ишлаб чиққан қайта қуриш сиёсатини амалга оширишнинг масъулиятли даврига қадам қўйдик. Биз бошлаган, авж олдираётган ва чуқурлаштираётган ўзгартишлар шубҳасиз, натижа беради. Бунга ишончим комил. Аммо бу ўзгартишлар натижа бериши учун ҳаммамиз аҳиллик билан қатъий ҳаракат қилишимиз керак.

Барча тараққийпарвар кучларни жипслаштириш биз учун ҳозир ҳар қачонгидан ҳам зарур.

Бу ишда жамиятнинг бирлаштирувчи, авангард кучи — партиянинг роли мислсиздир. Ўтиш даврининг қийинчиликларидан қандайдир ғаразли мақсадларда фойдаланиб қолишга умид қилиб, партиянинг таъсирига путур етказишга уринаётган кишилар бу ишлари ўтмаслигини билиб қўйишлари керак. Ишончимиз комилки, меҳнаткашлар у ёки бу партия комитетларининг, у ёки бу коммунистларнинг фаолиятларини танқид қилаётганликларига қарамай, социализм тақдири учун Ленин партиясининг аҳамиятини яхши англайдилар, эндиликда социализм тақдирини қайта қуриш муваффақиятидан ажратиб бўлмайди. Лекин шу нарса ҳам равшанки, янги вазифалар партияни тубдан янгилашни талаб қилмоқда.

КПСС ўз ишини қайта қуриб, унга халақит бераётган барча жиҳатлардан мусаффо бўлиб, догматизм ва консерватизмни бартараф этиб, ишнинг янги услуб ва усулларини ўзлаштириб, кадрлар составини янгилаб, меҳнаткашлар билан бир сафда ҳаракат қилиб, ўзининг жамият сиёсий авангарди ролини бажара олади. КПСС мамлакатдаги революцион ўзгаришларга бошчилик қилиб, қайта қуриш йўлини қатъият билан ўтказаверади. Биз ҳозирги вазиятдаги барча жараён ва ҳодисаларга реалистик баҳо беришимиз, сабр-бардошли бўлишимиз, қаерда турганлигимизни равшан кўришимиз, ўзимизни йўқотиб қўймаслигимиз ва шу асосда ҳозирги пайтдаги ва келажакдаги ишларимиз учун хулосалар чиқариб олишимиз керак. Жамиятни қайта қуриш юзасидан белгиланган йўлдан четга чиқмай, масъулият, мулоҳаза билан иш тутишимиз лозим.

Азиз ўртоқлар, сизларга ишингизда муваффақият, қатъият ва шижоат тилайман!

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросида

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг 8 сентябрдаги мажлисида КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленумини ўтказиш билан боғлиқ масалалар кўриб чиқилди. КПССнинг навбатдаги XXVIII съездини чақириш тўғрисидаги ва ҳозирги шароитда партиянинг миллий сиёсати ҳақидаги масалаларни Марказий Комитет Пленуми муҳокамасига киритишга қарор қилинди. Умумхалқ муҳокамасига қўйилган КПСС платформаси зўр қизиқишга сазовор бўлганлиги ва меҳнат коллективларида қизғин муҳокама қилинаётганлиги қайд этилди. Партия ташкилотлари, кенг меҳнаткашлар оммаси бу платформани қўллаб-қувватладилар.

Турли республикалардан КПСС Марказий Комитетига юборилаётган фикр ва мулоҳазаларда совет кишилари совет федерациясини ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлаш зарурлигига алоҳида эътибор бермоқдалар, бу федерация замирида иттифоқдош республикаларни мустақил ривожлантириш, автоном республикаларнинг, автоном областлар ва округларнинг ҳуқуқларини кенгайтириш, социал-иқтисодий ва маънавий турмушнинг барча соҳаларида уларнинг мустақиллигини оширишнинг ҳар қандай масалаларни совет халқларининг мустаҳкам ҳамжиҳатлиги ва ўзаро ёрдами билан ҳал этиш имконини берадиган жуда катта имкониятлар бор.

Жойлардан олинаётган мулоҳаза ва таклифлар КПСС Марказий Комитетининг Пленумига тайёргарлик пайтида эътиборга олинмоқда. Пленум қатнашчиларига тегишли материаллар топширилади.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси аҳоли энг зарур ноозиқ-овқат моллари билан қониқарсиз таъминланаётганлиги тўғрисидаги масалани кўриб чиқди. Мамлакатда аҳолини шу моллар билан таъминлашда кескин аҳвол вужудга келганлиги таъкидланди. Бу нарса, айниқса, совун, кир ювиш порошоклари, тиш пастаси, мактаб дафтарлари, гальваника элементлари ва батареялар ҳамда бошқа баъзи молларни сотишдаги узилишлар меҳнаткашларнинг ҳақли норозилигига сабаб бўлмоқда.

Вужудга келган вазият министрликлар, идоралар ва корхоналар, СССР Министрлар Советининг доимий органлари ва СССР Госпланн раҳбарлари йўл қўйган хатоларнинг, улар сансалорлик қилиб, ишга масъулиятсизларча қараганликларининг натижасидир.

Иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка ва область партия комитетлари, СССР министрликлари ва идораларининг партия комитетлари ишнинг мазкур соҳаси учун масъул бўлган коммунист раҳбарларнинг ишига принципиал баҳо бермаяптилар, объектларни қуриш муддатлари чўзилиб кетганлигига, шунингдек, жумладан асло етишмай турган маҳсулотларни ишлаб чиқарувчи корхоналардаги ишлаб чиқариш қисқариб ва тўхтаб қолаётганлиги фактларига муросасозлик қилмоқдалар.

Коммунистлар — СССР Министрлар Советй Раисининг ўринбосари, СССР Министрлар Советй химия-ўрмон комплекси бюросининг раиси ўртоқ В. К. Гусев, СССР Министрлар Советй социал ривожланиш бюроси раисининг биринчи ўринбосари ўртоқ В. П. Лахтин, СССР Госплани раисининг ўринбосари ўртоқ А. Я. Ефимов аҳолини кундалик зарур моллар билан муттасил таъминлаш юзасидан етарли чораларни кўрмадилар, мамлакатнинг истеъмол бозори ҳолати устидан назоратни бўшаштириб юбордилар, деб ҳисобланди.

Сиёсий бюро КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия назорати комитетига кундалик зарур моллар ишлаб чиқаришда йўл қўйилган узилишлар ва аҳоли шу моллар билан қониқарсиз таъминланаётганлиги учун КПСС аъзолари — В. К. Гусевнинг, В. П. Лахтиннинг ҳамда СССР министрликлари ва идоралари коммунист раҳбарларининг партиявий масъулияти тўғрисидаги масалани кўриб чиқишни топширди.

КПСС аъзоси, СССР Госплани раисининг ўринбосари ўртоқ А. Я. Ефимовга қаттиқ партиявий жазо эълон қилинди. Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси унинг эгаллаб турган лавозимида бундан буён қолиши мумкин эмас, деган фикрни билдирди.

СССР Министрлар Советига халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва истеъмол бозорини шу моллар билан мўл-кўл таъминлашни жадаллаштириш юзасидан қабул қилинган қарорларнинг бажарилиши устидан назоратни кучайтириш таклиф қилинди.

Республикалар, ўлкалар, областларнинг, министрликлар ва идораларнинг партия комитетларига энг зарур моллар камчиллигини тезроқ бартараф этиш учун совет ва хўжалик органлари коммунист раҳбарларининг масъулиятини ошириш топширилди.

Сиёсий бюро СССР Министрлар Советй Раисининг биринчи ўринбосари, СССР Министрлар Советй озиқ-овқат ва харид давлат комиссиясининг раиси В. В. Никитиннинг мамлакат аҳолисини озиқ-овқат билан таъминлаш соҳасида ўтказилаётган ишлар тўғрисидаги ахборотини тинглади. Муҳокама чоғида ҳосилни йиғиштириб олишни туғаллаш ва ем-хашак тайёрлаш, давлатнинг дон, қанд лавлаги, мойли экинлар ва бошқа экинлар сотиш тўғрисидаги буюртмаларини бажариш соҳасидаги ташкилотчилик ишини кучайтириш зарурлиги таъкидланди. Гўшт ва сут маҳсулотларини, мева-сабзавот ва картошкани умумиттифоқ фондига ва маҳаллий таъминот учун етказиб бериш топшириқлари бажарилишига асосий эътибор қаратилиши лозим.

Партия комитетлари ва ташкилотларига озиқ-овқат таъминотининг конкрет соҳалари учун масъул бўлган раҳбар кадрларга нисбатан талабчанликни ошириш таклиф қилинди.

Мажлисда 1989 йилда РСФСРда социал соҳа объектларини қуриш программаси қандай бажарилаётганлиги кўриб чиқилди. Уй-жой биноларини фойдаланиш учун топшириш суръатлари кейинги уч йилда ошганлиги қайд этилди. Шу туфайли 5,7 миллион оиланинг уй-жой шароити яхшиланди. Шу билан бирга социал қурилиш миқёслари эҳтиёжлардан орқада қолмоқда, уй-жойга муҳтож кишилар камаймаяпти. Шу йилнинг саккиз ойида республикада давлат капитал маблағи ҳисобига қурилаётган уй-жой бинолари, мактаблар, мактабгача тарбия муассасалари, касалхоналар ва поликлиникаларни фойдаланиш учун топшириш ҳажмлари камайишига йўл қўйилганлиги аҳволни мушкуллаштирмоқда.

Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси шуни қайд этдики, РСФСР қурилиш министрликларининг, шунингдек кўпгина совет ва хўжалик органларининг раҳбарлари уй-жой программасини бажаришнинг ҳақиқий ташкилотчилари бўлиб қолганлари йўқ. КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси социал соҳа қурилишларидаги ишларнинг аҳволини ўзгартиришни, уй-жой ва социал-маданий қурилиш планлари сўзсиз бажарилиши учун совет ва хўжалик раҳбарларининг масъулиятини оширишни талаб қилди. СССР Госплани, СССР Госснабининг раҳбарлари шу қурилишларни пул билан ҳамда материал-техника билан таъминлаш масалаларини ҳал қилишда зарур ёрдам беришлари керак.

Визит давом этмоқда

Индонезия Республикасининг Президенти Сухарто мамлакат бўйлаб сафарини туғаллаб, 11 сентябрда Ленинграддан Москвага келди. У мамлакатимизга СССР Олий Советй Президиумининг таклифига биноан расмий визит билан келган.

Аэродромда меҳмон ва унинг рафиқасини КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР Олий Советй Раисининг биринчи ўринбосари А. И. Лукьянов, СССР Министрлар Советй Раисининг биринчи ўринбосари Л. А. Воронин, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

* * *

Катта Кремль саройининг Георгий залида индонезиялик меҳмонни кутиб олиш маросими бўлди.

Сухарто ва унинг рафиқаси КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Советининг Раиси М. С. Горбачев ва унинг рафиқаси билан самимий саломлашдилар.

(ТАСС).

ХИМИКЛАРНИНГ КАТТА КЕНГАШИ

ТОШКЕНТДА МЕНДЕЛЕЕВ СЪЕЗДИНИНГ ОЧИЛИШИ

11 сентябрь куни Ўзбекистон пойтахтида умумий ва амалий химияга доир XIV Менделеев съезди иш бошлади. Съездда қатнашиш учун бир ярим мингдан ортиқ совет олимлари, министрликлар ва идораларнинг, мамлакат саноати химия тармоқларидаги бирлашмалар ва корхоналарнинг раҳбарлари ҳамда етакчи мутахассислари келдилар. Съезд ишида 27 мамлакатдан келган 140 дан ортиқ вакил — чет эллик олимлар ва химия мутахассислари иштирок этмоқдалар.

Съездни очиш чоғида СССР Министрлар Советининг съезд қатнашчиларига табрикномаси ўқиб эшиттирилди.

Ташкилот комитетининг раиси академик Ю. А. Бусалаев съездни очаётиб, химикларнинг бу йилги анжумани аниқ экология йўналишига эга бўлганлигини, биринчи марта атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, илмий тадқиқотлар интенсив ривожланаётган шароитда, саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши шароитида атроф-муҳитнинг хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилишга қаратилганлигини таъкидлаб ўтди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов съезд қатнашчиларини табриклади ва уларга ишда муваффақиятлар тилади. У республиканинг иқтисодий ҳамда ижтимоий ривожлантириш истиқболлари фан-техника соҳасидаги бундан буёнги тараққиёт билан, илмий тадқиқотларнинг, шу жумладан химия фани соҳасидаги илмий тадқиқотларнинг ривожлантирилиши ва самарадорлигининг оширилиши билан узвий боғлиқлигини таъкидлаб, химикларнинг ҳозирги анжумани олдига қўйилган вазифаларнинг долзарблигини айтиб ўтди.

Ҳозир Ўзбекистонда химикларнинг ўзига хос илмий мактаби вужудга келган ва у кенг доирадаги муаммоларни ҳал қилиш устида иш олиб бормоқда. Ўндан ортиқ академия ва тармоқ илмий-тадқиқот институтларининг, кўпгина ихтисослаштирилган олий ўқув юртлари факультетларининг, кафедралар ва лабораторияларнинг коллективлари умумий ва амалий химия соҳасида тадқиқотлар олиб бормоқдалар. Республика химиявий ишлаб чиқариш тармоқлари етакчи ўрин тутган йирик саноат регионига айланди. Уларнинг халқ хўжалигига қўшаётган иқтисодий улуши муттасил кўпайиб бормоқда, лекин шу билан бир вақтда шаҳар ва қишлоқларда экология вазиятини соғломлаштириш масалалари тобора ўткир тус олмоқда ва сира кечиктирмай ҳал этишни талаб қилмоқда. Атмосфера ҳавоси, республика далалари ва дарёлари ишончли равишда муҳофаза қилишга муҳтождир.

Съезднинг ялпи мажлисларида ва еттита секциясида кўриб чиқиш учун программага фундаментал тадқиқотларни ривожлантириш, экология ва медицина муаммоларини ҳал этишда химиянинг ролини ошириш муаммолари ва истиқболлари, агросаноат комплексининг вазифалари, янги химиявий технология ва биотехнология жараёнларини яратиш ва ўзлаштириш вазифалари, химиявий таълим муаммолари, химия фани ва ишлаб чиқаришнинг бошқа долзарб масалалари киритилган.

Съезд доирасида химия, нефтни қайта ишлаш, медицина ва микробиология саноатидаги экология муаммолари юзасидан матбуот конференцияси ўтказилади.

Менделеев съездини очишда Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Г. Ҳ. Қодиров, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Ж. Ҳ. Ҳамидов, Ўзбекистон ССР Министрлар Советй Раисининг ўринбосари В. В. Суда껸енков иштирок этдилар.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Қонунлари лойиҳалари умумхалқ муҳокамасида

ДЕМОКРАТИЯ КЎПРОҚ БЎЛСИН

СССР халқ депутатларининг биринчи съездида СССР Конституцияси ҳозирги қайта қуриш даври талабларига жавоб бермай қолганлиги қайд қилиниб, янги Конституция ишлаб чиқиш ва қабул қилиш зарурлиги кўрсатиб ўтилган эди. Съезд қарори билан Конституция лойиҳасини тайёрлаш учун комиссия ташкил этилди. СССР Конституцияси янгиланар экан, табиийки иттифоқдош республикалар ҳам келгусида ўзларининг янги Конституцияларини қабул қиладилар. Шу муносабат билан республика Конституциясига ҳозир қўшимча ва ўзгартишлар киритиш шартми, бир йўла янги Конституция лойиҳасини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ эмасми, деган ўринли савол туғилиши мумкин.

Албатта янги Конституция лойиҳасини тайёрлаш учун бир қанча вақт талаб қилинади. Бу давр ичида эски конституцион нормаларнинг амал қилиши тўғри бўлмайди. Бундан ташқари мамлакатимиз сиёсий системасини тубдан ислоҳ қилишда маълум изланишлар бўляптики, бунда татбиқ қилинган баъзи қоидалар ҳаётда ўзини оқламаяпти. Конституция эса энг асосий қоидаларни ўзида ифода этиб, тез-тез ўзгартирилмаслиги лозим. Шунинг учун ҳам иттифоқдош республикалар Конституцияларига ҳозирги давр талабидан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчаларнинг киритилиши ўринлидир.

Лойиҳанинг 94-моддасида халқ депутатлари Советларига депутатлар сайлаш фақат территориал сайлов округлари бўйича ўтказилиши назарда тутилишини мутлақо тўғри деб ҳисоблайман. Чунки СССР халқ депутатларини сайлаш практикасида бўлган депутатларнинг жамоат ташкилотларидан сайланишида бир қатор қоидаларнинг бузилиши кузатилди. Биринчидан, ҳамма депутатликка номзодлар депутатликка бир хил асосда, яъни тенг асосда сайланмадилар. Сайлов округларидан сайланган депутатлар минглаб овоз олган бўлсалар, жамоат ташкилотидан сайланган депутатлар фақат ўнлаб ёки юзлаб овоз олдилар, холос. Сайловларнинг тенглиги, яъни ҳар бир сайловчи фақат биттадан овозга эга бўлиш қоидаси ҳам бузилди. Масалан, жамоат ташкилотларининг Бутуниттифоқ органлари аъзолари ҳам территориал сайлов округидан депутат сайладилар ҳамда жамоат ташкилотидан депутат сайладилар. Улар иккита, баъзан эса учта овозга ҳам эга бўлдилар. Шунинг учун ҳам лойиҳада кўрсатилган, эндиликда депутатларни фақат территориал сайлов округларидан сайланиши қоидасини тўла маъқуллайман.

Шу билан бирга лойиҳа 93-моддасининг сайлов округи вакилларининг конференцияларини ташкил этиш тўғрисидаги 3-қисмини тушириб қолдиришни таклиф қиламан. СССР халқ депутатларини сайлаш давомида ана шундай округ сайловолди йиғилишлари менимча ўзини оқламади. Кўрсатилган номзодларнинг сонидан қатъий назар сайлов комиссиялари уларнинг ҳаммасини рўйхатга олиши тўғри бўларди. Бунда депутатликка номзодга у истаган вақтида сайлов комиссиясига мурожаат этиб, ўз номзодини қайтариб олиш ҳуқуқи берилади.

Лойиҳанинг 102-моддасида Ўзбекистон ССР Олий Совети ваколатлари доираси белгилаб берилган. Аммо, фикримизча бу ваколатлар доираси тўлиқ белгиланган эмас. Чунончи, шу модданинг 9-бандида Ўзбекистон ССР Прокурорини тайинлаш Ўзбекистон ССР Олий Совети ваколатлари қаторига киритилиши тўғри бўлар эди. Сабаби, биринчидан, Ўзбекистон ССР суверен давлат экан ўзининг барча органларини, шу жумладан прокуратура органларини ҳам ўзи ташкил этиши лозим. Иккинчидан, Ўзбекистон ССРнинг келгусида ташкил қилинадиган Конституцион назорат комитети амалга оширадиган назорат прокуратура назоратидан юқори туради. Сабаби Конституцион назорат комитети қонунлар ва бошқа ҳуқуқий актларнинг Конституцияга мувофиқлигини назорат қилиб туради. Прокуратура органларининг назорати таъсир этмайдиган ҳолларда бу органларнинг назорати таъсир этади.

Лойиҳага кўра эса Ўзбекистон ССРнинг Конституцион назорат комитети ҳам Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан сайланади. Прокуратура органларининг СССР Бош прокурори томонидан тайинланиши энди мантиққа тўғри келмаяпти.

Фикримизча, Ўзбекистон ССР Олий Советига СССР Министрлар Советининг, СССР министрликлари, давлат комитетлари ва бошқа идораларнинг республика манфаатларига зид бўлган ҳуқуқий актларини Ўзбекистон территориясида кучга киришини тўхтатиб қўйиш ҳуқуқи берилиши республиканинг келажакда хўжалик ҳисобига ўтказилишини таъминлашнинг ҳуқуқий асосларидан бири бўлиб хизмат қилар эди. Шу билан бирга Ўзбекистон ССР Олий Советига республика территориясидаги давлат (умумхалқ) мулкини тасарруф қилиш ҳуқуқининг берилиши мақсадга мувофиқ бўлади. Бу масала КПСС Марказий Комитетининг миллий муносабатларга доир сиёсати платформаси лойиҳасида ҳам кўрсатилган ва Ўзбекистон ССР Конституциясининг тегишли моддасида ўз ифодасини топишини зарур деб ҳисоблайман.

Б. МИРБОБОЕВ,
Тошкент давлат университети доценти, юридик фанлари номзоди.

Таниқли журналист Валентин Архангельский узоқ йиллар мобайнида республикамизда яшаб меҳнат қилган ўз тақдирини унинг тақдири билан боғлаган кишилардан. У айни пайтда «Неделя» ҳафталигининг муҳаррири. Моҳир публицист яқинда серқуёш ўлкамиз, унинг кишилари, бу ерда кўрган-билганлари, бугунги кун воқеалари ҳақида ўз таассуротларини ёзиб, лутфан редакциямизга юборган эди. Қуйида биз Ўзбекистонимиз, унинг заҳматкаш кишиларига нисбатан алоҳида меҳр-муҳаббат ва эҳтиром билан ёзилган ушбу таассуротномани эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

Валентин АРХАНГЕЛЬСКИЙ

ҚАЛБИМ НИДОСИ

БИРГА ЯШАБ, БИРГА ИШЛАГАН ЖИГАРГЎШАЛАРИМ— ЎЗБЕКЛАРИМ ХУСУСИДА

МЕҲРИБОН ОНАЛАРИМИЗ ПАТИЛЛА ЗОҲИДОВА ВА АНАСТАСИЯ ВАСИЛЬЕВНА АРХАНГЕЛЬСКАЯНИНГ ПОРЛОҚ ХОТИРАЛАРИГА

Ҳа, ўша мен билган қадрдон ўзбеклар, ҳозирги кунда баъзи ғаразгўйлар «порахўр», «жиноятчи», «қўшибёзувчи» деб ёрлиқ қўйган ўша ўзбеклар. Яқин-яқинларгача Советларнинг Шарқдаги машъали деб келинган ва аслида шундай, Ўрта Осиёдаги энг йирик республика — Совет Ўзбекистони шанига ярашмайдиган «ўзбеклар иши» сўзларининг ўзиёқ ғашимга тегиб, сизлар билан бирга кечирган бахтиёр онларимни кўз олдимга келтираман, «наҳотки» деб ҳар хил хаёлларга бораман...

Жуда катта куч-ғайрат сарфланаётганлигига қарамай, социал-иқтисодий ривожланиш томон илдамлашиш у ёқда турсин, ҳатто баъзи кўрсаткичлар бўйича орқада қолаётган экан, республикага нима бўлди? Илгарилари бу ажойиб ўлкага капиталистик муносабатларни четлаб ўтиб, социалистик қурилиш тажрибасини ўрганиш учун ер юзининг ҳамма бурчакларидан келиб турадиган минглаб, юз минглаб кишилар оқими тинмас эди-ку.

Ҳозирги вақтда мамлакатимизда ошкоралик, ўтмиш омилларига баҳо беришда холислик ҳаммамизни қувонтиради, илҳомлантиради. Лекин юз берган фактларни очиб ташлаш, тарихий ҳақиқат нуқтаи назаридан уларга баҳо бериш кишиларнинг онгига таъсир этмай қололмайди.

Фақат юрак-юракдан дилкашлик қилгандагина кишилардаги совет тузуми умидворлигини, қайта қуришга ишончни тушуниб етиш ва шу тариқа уларнинг гражданлик фаоллигини уйғотиб, жўшқин ҳаёт оқимига солиш мумкин. Хуллас, мен ўзбекларни яхши кўраман. Улар орасида салкам йигирма йил яшаб, ўз умримнинг энг яхши йиллари гаштини бирга сурганлигим билан фахрланаман. Бинобарин, «ўзбеклар иши» менинг ҳам ишим, шодлик ва қайғусига ҳам теппа-тенг шерикман. Бугунги кунда уларнинг бошига тушган ташвиш соқолга оқ тушган ҳозирги кезларимдаги менинг ҳам ташвишим.

...Бу қадимий диёр асрлар ва минг йиллар давомида жуда камдан кам учрайдиган ноёб миллат тимсолини бунёд этди. Донолик. Меҳрибонлик. Саховатлик. Вазминлик. Ахлоқий поклик. Ҳар бир масалани шошмасдан, инсоф, андиша, вазминлик билан ҳал этиш, айни шу халққа табиатан ато этилган миллий характер деб биламан.

Жанубда яшаб, жазирама иссиқда терлаб-пишиб меҳнат қилиб кўрганингдагина, қуёш ҳароратидек иссиқ икки пиёла кўк чой ичиб бўлгандан кейингина, сенинг саволларингга салмоқланиб жавоб берганидан кейингина бу ўлка кишиларининг қадрига етасан.

Ҳа, мен ўзбекларни севаман. Мен уларнинг исми-жисмига монанд қизларига куёв бўлганим учун, ўзбек қони бор ўғил ва қизларим, набираларим учун севаман. Шу боисдан эркcевар ва жасур новгородликларнинг рус ўғлони бўлмиш мен учун Ўзбекистон иккинчи Ватандир.

Мен Ўзбекистонда шунчаки яшаганим йўқ. Ўзимнинг камтарона қобилиятим ва имкониятларим билан шу юртга бажонидил хизмат қилдим. Шу республикада ёшлар ва партия газеталарига муҳаррирлик қилганман. Тошкентда шаҳар партия комитетининг секретарларидан бири, республика Компартияси Марказий Комитетининг бўлим мудири бўлиб ишлаганман.

Юқорида айтганим — ўзбекларга меҳр менда дарҳол пайдо бўлган эмас. Бу меҳр худди инсон туғилаётганида бўладиган ўзига хос азоб-у қийинчиликларда юзага келган. Аввалига Шарқ ҳаётининг турмуш тарзини танамга сингдиришга анча қийналдим. Баъзан ҳафсалам пир бўлиб, ҳамма нарсани ташлаб кетмоқчи ҳам бўлдим.

...1953 йилда рафиқамнинг онаси — Патилла Зоҳидова қаттиқ касал бўлиб ётиб қолди. Шу сабаб рафиқам билан Наманганга яқин қадимий Чуст шаҳрига учиб бордик. У мени биринчи бор киндик қони тўкилган хонадонига куёвини кўрсатишга ҳам олиб борди... Шундай кезда куёв чақириққа нима бор деб ўйларсиз, хайриятки ҳаммаси яхшилик билан тугади.

Мен илиқ, самимий муомалалардан хурсанд бўлиб, писта кўмир базиллатиб турган сандалга оёқ узатдим. Ҳар қандай обҳаво шароитида, хусусан қиш чилласида, сандалдан бошқа ҳузур-ҳаловатни ҳозир ҳам билмайман. Унинг атрофида менинг янги қариндошларим, чол-кампир қайноталарим, поччани кўргани ҳамма бола-чақалари билан келган ака-укаларим. Йиллар ўтиб, бу ўйинқароқ, ҳаммаёқни шов-шувга тўлдирадиган, ялангоёқ шу болалар Тошкентга келиб поччасига қўноқ бўлишади. Мен ҳам уларни ардоқлаб меҳмон қиламан; кийинтираман, майилларига қараб ўқитаман. Шу тариқа менинг хонадонимдан қарийб ўн нафар мутахассис етишиб чиққан. Бу кейинчалик бўлган эди.

Сандалга чўккан кезларда эса миямга ҳар хил фикрлар келарди. Мен кимман? Қаердаман? Тақдир мени бу бегона ўлкага нимага ташлади? Ахир, одамлар, урф-одатлар, уй-жойлар, ҳатто табиатнинг ўзи ҳам менга бегона-ку. Бу ўйлар мени ич-ичдан кемирарди. Уй совуқ. Сомонсувоқ, пол ўрнига тақир ер. Фанер шифтда ўчиб кетган нақш излари, на стул, на стол, на каравот. Хуллас рус оиласи кўниккан жиҳозлардан асар ҳам йўқ. Қашшоқлик. Ўнг томондаги бурчакда хонадон бошлиғи оппоқ соқолли Мирали аканинг ямоқчилик қутиси. Илгариги вақтлар бўлганида ҳусндор қизлари учун олинадиган қалиннинг ўзи оила аҳволини анча яхшилаб қўйиши мумкин эди. Лекин бундан ҳам омад юз ўгирди. Тақдир Лазокатга бургутдек шўппайган, китель ва шим кийган ғайридин куёвни ато қилди.

Мен ВЛКСМ Марказий Комитети ҳузуридаги Марказий комсомол мактабида ўқиб юрган кезларда Лазокат билан танишиб, оила қурдик. Камтарона тўй қилдик. Мактаб тингловчилари бу воқеадан ранжишди. Ана шу мутаассибларга қарши курашга Насият опа бошчилик қилди. ЗАГСга борайлик десак келиннинг паспорти ҳам, кийими ҳам ғойиб бўлган эди. Ҳеч ким гувоҳликка ўтмади. Биз ўқиган группадагилар тўй кунини белгилашди. Лекин ўзбек талабалар тўйга боришдан қатъиян воз кечишди. Миллатчилик исёними бу, яна қаерда, комсомол лицейида, шундоққина ВЛКСМ Марказий Комитетининг ёнгинасида. Вешнякига комсомолларнинг раҳнамоси Михайловнинг ўзи кириб келди. Лазокат иккимизни ҳузурига чорлаб, ҳаммасини тўғрилашга ваъда берди. У ўзбек талабалари олдига ё тўйга борасизлар ёки мактабни ташлаб кетасизлар деган талабни қўйди. Ғулғула чиқарганни партия сафидан ўчирмоқчи бўлди. Йигитлар қилган ишларига пушаймон бўлиб тўйга келишди.

Лекин ҳали ҳолва экан. Ҳамма ҳангома 1952 йилда Тошкентга келганимизда бошланди. Мен «Комсомолец Узбекистана» газетасига, хотиним комсомол Марказий Комитетига йўлланма олган эдик. Турар жой йўқ. Сарсонмиз. Лазокатнинг дугоналаридан бири бизга раҳми келиб, бўш хона ажратиб берди. Бу уй шундоққи, тирқишларидан ой кўринади. Шу кезларда, орадан икки ой чамаси ўтгач, рафиқамнинг катта акаси Абдулла келиб қолди. Шарқда меҳмон отадан улуғ, дейилади. Сир бой бериб бўлмайди. Кўрпани сотиб бўлса ҳам меҳмоннинг иззатини жойига қўйиш керак. Мен яқинимиздаги Туркман бозорига бориб, елкамда саксовул кўтариб келдим. Абдулланинг ўзи ҳам камсўз, қовоғи солиқ одам эди. Биз меҳмонга катта хонага жой солиб бердик. Каравот, оппоқ чойшаб, иссиқ кўрпа. Ўзимиз бошимизга китобни ёстиқ қилиб ётдик, устимизда шинель. Абдулла ака аслида синглиси учун қасос олиш, менинг адабимни бериб қўйиш учун келган экан. Ўзининг айтишига қараганда, бир неча бор бизнинг хонамизга келиб нималарнидир мўлжаллаб кетибди. Ҳар қалай эрталаб мен меҳмонни вокзалга кузатиб қўйдим. Вагонга ўтқаздим. Хотини, бола-чақаларига совғалар бердим.

Орадан беш йил ўтиб, биз ҳам уйли бўлдик. Бизга иккита кичкина хона беришди. Мен — газета редактори, хотиним — комсомол Марказий Комитетининг бўлим мудири. Шу пайтларда тақдиримиз яна бир бор синовдан ўтди. Комсомол съезди яқинлашмоқда эди. Рафиқамни чақириб, комсомол Марказий Комитетининг мактаблар бўйича секретарлигига тавсия этиш ҳақида фикр бор, дейишди. Съездга икки кун қолганда эса уни бюрога чақириб ишдан олишларига сал қолди. Партия ҳужжатларида миллати деган жойда ўзбек, паспорт бўйича тожик деб ёзилган. Бу ўринда қалбакилик йўқ эди. Чунки, отаси ўзбек, онаси тожик эди. Менинг ўзим ҳам шундайман. Отам украин бўлган, лекин туғилибманки, ҳужжатларда рус деб аталиб келганман. Хуллас, рафиқам Марказий Комитет секретари бўлолмади.

Менга ҳамма нарса шубҳали, авраси ағдарилгандек кўрина бошлади. Бизни кўришолмайди. Ўч олишяпти, сиқишяпти, деб ўйладим. Ҳар бир ўзбекни миллатчи деб билдим. Дастлабки йиллари шундай яшадим. Энди давр ўтиши билан, ёшим бир жойга бориб қолганда буларнинг ҳаммаси бекор эканлигига, сароблигига ишондим. Ўтган ишга саловат.

Мени бундай ташвишлар гирдобига ким олиб кирди? Айбдор шундоққина ёнимда — рафиқам. Кун бўйи, тунлари қақшаган асабларнинг ҳаммаси шу бечора рафиқамнинг бошига ёғиларди. Аламли, ноўрин гапларни энди, орадан неча ўн йиллар ўтиб эсласам уялиб кетаман.

Мен ўша шахсий ҳаётимдаги дастлабки кунларда ўрнак олиши мумкин бўлган ривоят ва ҳикоятларни билишим керак эди. Ахир, рафиқамнинг Шарқнинг улуғ алломалари куйлаган Ширинсифат гўзал чеҳрасига, тим қора, шаҳло кўзларига, билакдек йўғон узун сочларига қараб ҳамманинг ҳаваси келади-ку. Москвада, театрда, метрода баъзи аёллар улама эмасмикан, деб унинг сочларини ушлаб ҳам кўришарди.

Кечқурунлари ўзимни қўярга жой тополмасдим. Рафиқам индамай қўяқоларди ва бу ҳол оиламизнинг жонига оро кирарди. Примус ёки электр плиткани қўярди. Менга — «шовинист»га кечки овқат тайёрларди. Хуллас, ҳаётимиз шундай давом этаверди.

Энди ўша вақтдаги ҳолимни сўзлай. Менинг ўзбеклар билан қон-қондошлик йўлим осон бўлмади, лекин бу йўл мени равон, очиқ йўлга олиб чиқди. Ёшлигимдан қалбимга сингдирилган инсонларга муҳаббат, меҳр-шафқат шарқона донолик сеҳри, вазминлик билан уйғунлашиб кетди. Бу менинг 1958 йилгача бўлган қиёфам. Ўшанда йигирма тўрт ёшда эдим. Энди менинг хаёлимдан дастлабки таассуротларим чиқиб кетди. Госпиталма-госпитал ётиб, кетма-кет операциялар қилинганим, поездларнинг томларида юрганларим, ўша томлардан безорилар томонидан улоқтириб ташланганларим, оч-ноҳор юрганларим ҳаммаси эсдан чиқиб кетди. Ўша вақтларнинг таъсири бўлса керак, ҳозир ҳам Лазокат тайёрлаб берган таомни шошиб-пишиб, тез ейман. Бу менинг ўша вақтлардаги қиёфам. Буларни бекорга ёзаётганим йўқ: қалбим қаърида ўрнашган жигаргўша ўзбек халқимга бўлган меҳр-оқибат ила эслатиб ўтяпман. Кейин Харьков авиация институтида икки йил ўқидим. Ленинград ва Москва университетларида икки йилдан таҳсил кўрдим. Натижа шу бўлдики, ҳаётнинг кўпдан кўп чиғириқларидан ўтиб, Тошкентга келдим.

Хотиним раъйимни қайтармай, иззатимни жойига қўяверди. Жуда бўлмай кетганда, авжга чиқиб кетганимда хотиним бир оғиз сўз билан таслим қиларди. Хонадонимизда ҳар қанча келишмовчилик бўлса ҳам биз ҳеч вақт ёқадан олган эмасмиз. (Шуни мамнуният билан қайд қиламанки, бундай одат ўзбекларда ҳеч вақт бўлган эмас, улар аёлларни қариялар сингари ҳурмат қиладилар). Ғайриихтиёрий равишда менга нисбатан инсоний иззат-икром кўрсатилди.

Эллигинчи йилларнинг бошларида Ўзбекистонда «феодализм қолдиқларига қарши кураш» жуда авж олиб кетди. Асрлардан асрларгача давом этган, авлодлардан авлодларга ўтиб келган ва ҳақиқатан ҳам миллий урф-одат деб билинган анъаналарга қарши кураш кучайиб кетди. Ана шундай курашда русларга, партия ва комсомол ходимларига, лекторлар, пропагандистлар, айниқса биз газетчиларга катта умид боғланди. Қуруқ ерда тунаш, уй-жиҳозсиз яшаш — маданиятсизлик, паловни қўлда ейиш — ўрта асрчилик, миллий урф-одатларга риоя қилиб уйланиш — феодал ўтмиш акс садоси, суннат, тахта-тобутсиз кўмиш — ваҳшийлик, шуни тушунтиринглар деган гаплар ҳам бўлди. Ўнлаб пленумлар, минглаб лекциялар ва суҳбатлар, устма-уст фельетонлар, радио ва телеэшиттиришлар берилди. Хуллас, кўп куч-ғайрат сарфланди. Лекин оқибати нима бўлди? Ҳеч нарса бўлгани йўқ. Бугунги кунда ҳамма нарса жой-жойига тушди. Бу регионнинг ўзига хос томонлари борлиги ва уни мен ҳали яхши билмаслигим раҳбарларимни ҳам, қолаверса мени ҳам кўп танг аҳволга солди. Кўп қийналдим.

(Давоми бор).

«АЛФА-ЛАВЕЛЬ» УСКУНАСИ

Шаҳрисабз ароқ-вино заводида алькоголсиз ичимлик ишлаб чиқариш кўпаядиган бўлди. Шу пайтгача лимонад, шарбат каби маҳсулотлар ишлаб чиқариларди. Энди кўплаб узум шарбати тайёрланади.

Бунинг учун корхонада Швециянинг «Альфа-Лавель» фирмасида тайёрланган, нархи 795 минг сўмлик ускуна ўрнатилмоқда. Қурилма узум шарбатидан алькогол моддаларини ажратиб олади ва тотимли, шифобахш ичимлик тайёрлайди. Қурилма жиҳозларини москвалик мутахассислар созламоқдалар.

М. КАРОМОВ.

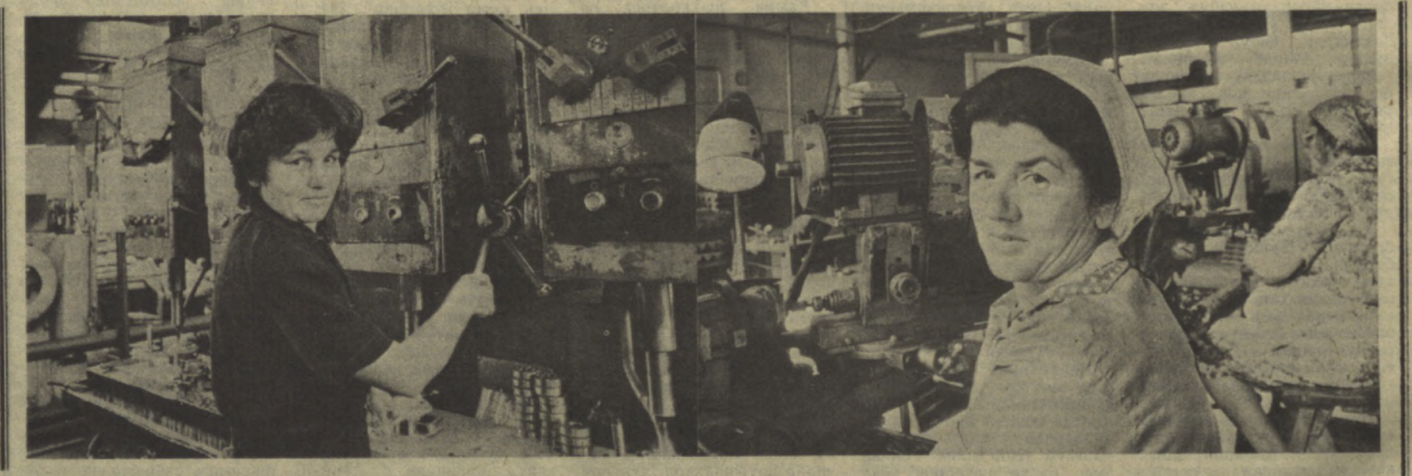

ИЛҒОР ИШЧИЛАР ҲИССАСИ

Тошкент асбобсозлик заводининг коллективи ишлаб чиқараётган маҳсулотларга талаб йилдан-йилга ортиб бораётир. Улар республикамизнинг турли объектларига ва қўшни республикаларга узлуксиз жўнатилиб турибди. Шу боисдан корхона ишчилари тайёрланаётган барча асбоб-ускуналар ҳажмини, хилини кўпайтириш ва уларнинг сифатини яхшилашга алоҳида эътибор беришяпти. Бу ҳаракатга заводнинг илғор ишчилари фаол қўшилишган. Улар орасида энг яхши ишчилардан КПСС аъзоси Нонла Содиқова, Алиса Шоумарова ва бошқалар бор. Чунончи, Нонла Содиқова корхонада 24 йилдан бери, А. Шоумарова эса 30 йил шу корхонада ишлаб келишаётир. Уларнинг тажрибаси ёшлар учун ҳамиша ибрат.

Суратда: илғор ишчилар Н. Содиқова ва А. Шоумаровалар.

Т. КАРИМОВ сурати.

ИККИ РЕСПУБЛИКА ЧЕГАРАСИДА

ДЎСТЛИК БАЙРАМИ

ТУРСУНЗОДА (Тожикистон ССР). Қалин дўстлик — қардошларча биродарлик. Тоғликларнинг бу қадимий маталн тўғрилигига байналмилал дўстлик байрамига тўпланган тожик ва ўзбек деҳқонлари яна бир бор ишонч ҳосил қилишди. Бу байрам иттифоқдош республикаларнинг икки райони чегарасида очилди.

Очиқ жойда ўтказилган театрлаштирилган нафис томошага атрофдаги тожик ва ўзбеклар яшайдиган қишлоқлардан минглаб оила келди. Ҳаваскор коллективлар, аскиячилар ўз маҳоратларини намойиш этдилар. Чиройли чодирлар тикилиб, уларда тоғлик халқларда қадрланадиган сопол идишлар, зардўзлик ва заргарлик буюмлари қадимий халқ ҳунармандчилигининг бошқа буюмлари сотилди. «Чегара»нинг ҳар икки томонидан ном чиқарган ошпазлар ва чойхоначилар палов ва кўк чой дамлаб, маҳоратларини кўрсатдилар.

Икки қўшни район аҳолисининг алоқалари қадимий ва мустаҳкам. Улар Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларида унумсиз ерларни биргаликда ўзлаштирганлар, ҳозир бу ерларда мевали боғлар, пахтазорлар кўзларни қувонтиради. Бир неча ўн километр масофага чўзилган каналнн биргаликда қазишган, бир-бирларига мутахассис кадрларни юборишган. Турсунзода райони меҳнаткашлари қурғоқчилик йилларида қўшни Сариосиё районидаги ўзбекларга кўп марта ёрдам қўлини чўзганлар, бошқа қийинчиликларни енгиб ўтишда ёрдам берганлар. Ўз навбатида Ҳисорда зилзила бўлганда ўзбек биродарлар биринчилардан бўлиб кулфат юз берган районга озиқ-овқат, ёнилғи, жабрдийдалар учун кийим-кечак ортилган карвонларни жўнатганлар. Ҳозир ҳам вайрон бўлган қишлоқларни тиклашда Ўзбекистон, жумладан Сариосиё райони вакиллари иштирок этмоқдалар.

(ТАСС).

ТЕЖАМКОРЛАР

Ўрта Осиё темир йўлининг Фарғона бўлинмаси коллективи иш вақтининг ҳар бир дақиқасидан унумли фойдаланишга ҳаракат қиляпти. Улар юк ортиш-тушириш ишларини тез бажариб, станцияда вагонларнинг нормадан ортиқ бекор туриб қолиши олдини олиш чораларини кўришмоқда. Юк ортиш-туширишда ҳар вагон ҳисобига 8-10 минут иқтисод қилинаётир.

Темирйўлчилар вагонларга кўпроқ юк жойлашда ҳам моҳирлик кўрсатишяпти. Шу туфайли ўтган ойларда 380 тадан зиёд вагон тежаб қолинди. Бу ишда А. Аҳмедов, А. Сиддиқов, Х. Тожибоев каби транспортчилар намуна бўлишмоқда. Шу тариқа коллектив иқтисодий-техникавий кўрсаткичларни яхшилаб бормоқда. Меҳнат унумдорлиги эса 5,7 фоиз ортди.

У. МУҲАМЕДОВ.

ИЗЛАНИШ ДАВОМ ЭТАДИ

Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти Ўзбекистон республика кенгашининг 8 сентябрь куни Тошкентда бўлган IV пленуми Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти фаолиятининг янги йўналишларини ривожлантириш борасидаги ишларни кучайтириш, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга таъсир қиладиган самарали услуб ва шаклларни излаш, хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш усулларини жорий этишга бағишланди. Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти республика кенгаши раиси Т. Алимовнинг доклади ўз-ўзини танқид ва амалий руҳда бўлди. Докладчи, жумладан, қуйидагиларни таъкидлади: Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамиятининг VII Бутуниттифоқ съездидан кейин ўтган бир ярим йил ичида Ўзбекистонда 250 дан ортиқ муваққат ижодий коллектив тузилди. Улар фаолиятида халқ хўжалиги мутахассислари, ихтирочилар ва рационализаторлардан 580 га яқин киши қатнашмоқда. 2,4 миллион сўмликдан ортиқ 247 та хўжалик шартномаси тузилди. 32 та ихтиродан, 16 та рационализаторлик таклифидан ишланмаларда фойдаланилмоқда. Ана шу ихтиро ва рационализаторлик таклифларини жорий этувчилар ва ишлаб чиқувчиларнинг куч-ғайратлари 5 миллион сўмдан ортиқ пулни тежаб қолишга имкон беради.

Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти кенгашларининг фаолиятида ижобий жиҳатлар бор, лекин айни вақтда кўп нарсаларни жиддий танқид қилишга тўғри келади. Чунончи, бир қанча муваққат ижодий коллективлар ҳамда инженер-техник кооперативлар ўзларининг асосий вазифалари — кашфиётлар ва рационализаторлик таклифлари жорий этилишини жадаллаштириш борасидаги ишларни бажармаяптилар. Улар бунинг ўрнига лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш, аҳолига маиший хизмат кўрсатишга қизиқиб кетдилар. Жойларда муваққат ижодий коллективлар ўз-ўзидан пайдо бўлмоқда, уларни ташкил этишда пала-партишликка йўл қўйилмоқда, ишлаб чиқариш муаммолари яхши ўрганилмаяпти, ғоялар «мажмуаси» вужудга келтирилмаяпти. Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамиятининг область кенгашлари бошланғич ташкилотларга амалий ёрдам бермаяптилар, аввалгидек ишга аралашмаслик йўлидан бормоқдалар ва ихтирочилар ҳамда рационализаторларнинг ҳуқуқлари бузилаётганлигини сезмаяптилар, бундай ҳолларга касаба союз ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари эътиборини жуда кам тортмоқдалар.

Пленум Бутуниттифоқ Ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти Тошкент ва Фарғона область кенгашлари хўжалик ҳисоби фаолиятини ташкил этиш юзасидан катта иш олиб бораётганлигини таъкидлади, ихтирочилар ва рационализаторлар республика жамияти бўлинмалари ишида янги йўналишларни ривожлантириш тадбирларини белгилади.

(ЎзТАГ).

ҲАМКОРЛИК ВА ҲАМДЎСТЛИК

Германия Демократик Республикасининг Тошкентдаги ниҳоясига етган соғлиқни сақлаш кунларида СССР билан ГДР олимлари ва мутахассисларининг табобат соҳасидаги ҳамкорлигини янада ривожлантириш йўллари белгилаб олинди. Унинг қатнашчилари оналар ва болалар соғлигини муҳофаза қилиш, юқумли касалликларга қарши кураш масалаларига алоҳида эътибор бердилар.

— ГДР билан Совет Иттифоқи шифокорлари ўртасидаги алоқалар йилдан-йилга мустаҳкамланмоқда, — дейди СССР соғлиқни сақлаш министрининг ўринбосари В. К. Лепахин. — Ҳамкорлигимиз министрликлар ва айрим илмий ҳамда табобат марказлари ўртасидаги битим асосида амалга оширилмоқда. Бундай алоқаларнинг амалий натижалари кўриниб турибди. Биз Германия Демократик Республикасидан янги табобат ускуналари, дори-дармонлар оламиз. Ҳозир масалан, олимлар юрак-қон томир касалликларини даволаш учун самарали дорилар яратиш устида биргаликда ишламоқдалар.

Германия Демократик Республикаси шифокорлари Ўзбекистонда бўлган вақтларида бир қанча даволаш-профилактика муассасалари иши билан танишдилар, тажриба алмашдилар. Оналик ва болаликни муҳофаза қилиш республика илмий-тадқиқот институти билан ГДР шифокорлари ўртасида бевосита алоқалар ўрнатишнинг истиқболдаги режалари тузилди. (ЎзТАГ).

«ЁЗГИ» ВАҚТНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ ДАВРИ ТУГАШИ ҲАҚИДА

СССР Давлат ягона вақт ва эталон частоталар комиссиясининг хабар қилишича, 1989 йил «ёзги» вақтнинг амал қилиш даври 24 сентябрь куни тугайди.

Шу муносабат билан 1989 йил 24 сентябрь куни соат 3 да Совет Иттифоқининг бутун территориясида соатларнинг миллари 1 соат орқага суриб қўйилади.

(ТАСС).

• Экономика: • Муаммо • Изланиш ва ечимлар

ЭЛЕКТР ҚУВВАТИ

КЎП БЎЛСИН-У АТРОФ-МУҲИТ МУСАФФОЛИГИГА ПУТУР ЕТМАСИН. РЕСПУБЛИКА ЭНЕРГЕТИКЛАРИНИНГ АСОСИЙ МАҚСАДИ ҲАМ ШУ. БИРОҚ...

Энергетика республика социал-иқтисодий тараққиёти, қолаверса сиёсий ривожланишига бевосита таъсир кўрсатади. Бироқ энергетика иш жараёнларида ҳосил бўлган технология чиқиндилари билан атроф-муҳит тозалигига таъсир кўрсатмай қолмайди.

Таъбир жоиз бўлса, бу муаммоларни эгизак масала дейиш ўринли. Уларни ҳал этиш катта куч ва маблағ талаб этади.

Ўзбекистонни келгуси беш йилликда социал-иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш программаси энергетиклар олдига мураккаб ва тиғиз вазифалар қўймоқдаки, уларни ҳал этиш учун етти ўлчаб бир кесиш талабига амал қилиш лозим. Гап шундаки, энергетика ходимлари ўз зиммаларидаги вазифаларни мавжуд имкониятлардан омилкорлик билан фойдаланган ҳолда рўёбга чиқариш чораларини кўрмоқдалар. Хўжаликни бошқаришнинг замонавий усулларидан оқилона фойдаланиш тараққиёт учун кенг истиқболлар очиб беради.

Тармоқ ходимларига ўз вазифалари ва муаммоларини қайта қуриш жараёнлари ўртага қўяётган янги масалалар, хўжаликнинг ички эҳтиёжлари ва талабларини бир вақтнинг ўзида баравар ҳал этишга тўғри келяпти. Хўш, тармоқдаги умумий аҳвол қандай? Энергетиклар янги беш йилликда энергия таъминоти талабларини бажаришга қодирми? Республиканинг социал-иқтисодий ривожланиш программаси олға сураётган масалаларни ҳал қила оладиларми?

Дарҳол шуни айтиш керакки, энергетика асосий, ҳал қилувчи тармоқ сифатида халқ хўжалигида, экономикада ва фан оламида ўз мустаҳкам мавқеига эга бўлиб, у бошқа тармоқларга нисбатан тез тараққий этяпти. Бутун мамлакатни электрлаштиришдан иборат ленинча план амал қила бошлагандан буён энергетика ишлаб чиқаришда меҳнат унумдорлигини оширишнинг ҳал қилувчи омили — фан-техника тараққиётига катта мадад бериб келмоқда. Йирик ГЭСлар, иссиқлик электр станциялари республикада қудратли ишлаб чиқариш комплекслари марказларини барпо этишга асос яратди. Хорижий мамлакатлар энергетикаси ҳам аксарият ҳолларда аслида шу йўналишда ривожланиб келмоқда.

Мамлакат ривожланишининг тегишли босқичларида турли энергетика программаларини рўёбга чиқариш республикада ўз даврига нисбатан қудратли энергетика потенциалини вужудга келтирди. Сирасини айтганда, энергетика ҳақида тушунча ҳам бўлмаган ўлкада Совет ҳокимияти йиллари мобайнида қатор электр станциялар бунёд этилиб, бугунги кунда уларнинг қуввати 10 миллион 791 минг киловаттга етди. Унинг 9,4 миллион киловатт энергия берувчи қувватлари иссиқлик станциялари ҳиссасига тўғри келади. 1,4 миллион киловаттли қувватлар эса ГЭСларда ҳаракатланиб турибди.

Кейинги вақтда иссиқлик электр станциялари атроф-муҳитга ёмон таъсир кўрсатаётгани хусусида бизни танқид остига олиб, аёвсиз саваламоқдалар. Баъзилар ГЭСлардан нолимоқдалар. Улар: «Иссиқлик, гидростанциялар ва атом электр станциялари қурилиши тўхтатилсин», «Нефть, кўмир ва газ ёқилмасин», «Атроф-муҳит булғанмасин», «Экологик жиҳатдан мусаффо ва арзон бўлган қуёш, шамол ва биомасса энергияси каби манбалардан фойдаланилсин!» деган талаблар қўймоқдалар. Бироқ ҳеч ким буни қандай амалга ошириш мумкинлиги ҳақида фикр айтмаяпти, мулоҳаза билдирмаётир.

Юз берган фавқулодда экологик вазиятдан кишиларнинг безовта бўлаётганликларини тушунамиз. Экологик хавф-хатарни бартараф этиш биз, энергетикларнинг ҳам кундалик ишимиз. Бироқ бу муаммоларни ҳал этиш фақат энергетика ходимларининг ишигина бўлиб қолмаслиги лозим. Кенг жамоатчилик талаб қўювчигина эмас, шу билан бирга аниқ таклифлар билдириши, вазиятдан қутилиш йўллари ҳақида конкрет мулоҳаза айтиши, яъни амалий ҳаракатда ҳамкорлик қилиш ҳам керак, деб ҳисоблаймиз.

Гап Ўзбекистон энергетикаси ҳақида борганда, аҳвол мана бундай: ўз тараққиётининг дастлабки босқичида республика мавжуд гидроэнергетика ресурсларини жадал ўзлаштириб бўлди. Лекин бу Ўрта Осиё энергетика балансида гидроресурслардан фойдаланиш атиги 14,5 фоизни ташкил қилади. Шунинг атиги ўттиз фоизидан техникавий жиҳатдан фойдаланиш мумкин. Электр энергия ҳисобида бу — йиллик техникавий потенциал жиҳатидан 27,4, иқтисодий жиҳатдан 11 миллиард киловатт-соатни ташкил этади.

Ҳозиргача гидроресурслар иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ имкониятларининг ярмидан сал кўпроғи ишлатилди. Чирчиқ — Бўзсув сув-энергетика йўналишида улкан станциялар занжири (19 та ГЭС) барпо этилди. Сирдарёда — Фарҳод, Қорадарёда — Андижон ва Амударёда — Туямўйин ГЭСлари ишлаб турибди. Фарғона водийси ва Самарқанд области ирригация каналларида ҳам саккизта мўъжаз электр станция қурилган.

Электр энергия ҳосил қилиш умумий ҳажмида гидростанциялар салмоғи, юқорида таъкидланганидек, 13 фоизгагина тўғри келади. Иттифоқ миқёсидаги кўрсаткич ҳам айни шундай. Бугунги кунда гидроэнергетиканинг бутун техникавий имкониятларидан тўла фойдаланганимизда ҳам энергияга эҳтиёжни 1975 йиллар даражасидагина қондириш мумкин, холос. Бу — 1989 йилдаги энергия ҳосил қилиш умумий кўламининг 50 фоизини ташкил этади, деган гап.

Масаланинг бошқа жиҳати ҳам диққатга сазовор. Гидростанциялар фақат электр энергия беради. Халқ хўжалиги учун эса иссиқлик энергияси ҳам зарур. Энергиянинг бу турига ишлаб чиқариш ва маиший турмушнинг барча жабҳаларида тобора катта эҳтиёж сезилмоқда.

Бундан ташқари, Орол ва Оролбўйида вужудга келган мураккаб экологик вазият янги тўғонлар, кўтарма ва сув ҳавзалари яратилишига мутлақо танқидий нуқтаи назар билан муносабатда бўлишни тақозо этмоқда. Ваҳолонки бундай иншоотлар тикламай туриб биронта ҳам ГЭС қуриб бўлмаслиги аён. Олимлар гидростанциялар тўғонларида майда ҳайвон ва ўсимликлар дунёси ҳалок бўлаётир, сув омборларининг юқорисидаги «тирик сув» тўғондан ўтгач, «ўлиб қолмоқда» деб таъкидлашяпти. Тўғонлар қурилиши оқибатида дарёлар оқими мунтазамлилигига путур етади — сув ҳаракатида турғунлик вазияти юзага келади. Натижада бу ҳавзадаги ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ўзгаришига сабаб бўлади. Бугина эмас, сув ҳавзалари яратилганда обиҳаётнинг бир қисми буғланиб, яна бир қисми шимилиб ер ости сувлари кўтарилишига олиб келмоқда. Ер ости сувлари кўтарилиши туфайли деҳқончиликка зиён етказяпти. Орол ҳалокати билан боғлиқ мунозараларда булар ва бошқа масалалар ҳақида кўп паст-баланд мулоҳазалар билдирилмоқда.

СССР ва жаҳон энергетикаси тажрибасида бўлгани каби республикамизда ҳам иссиқлик энергетикасини ривожлантиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Ўз вақтида Ангрен ГРЭСи, Олмалиқ, Фарғона иссиқлик электр марказлари ишга туширилган эди. Кейинроқ қудратли Тошкент, Навоий, Тахиатош, Сирдарё иссиқлик электр станциялари ҳаракатга келди. Муборак иссиқлик электр маркази, тикланаётган Янги Ангрен ГРЭСининг бешта блоки тармоқ қудратини ошириб юборди. Шу тариқа ўтган йили республикада ҳосил қилинган умумий энергиянинг 88 фоизини ва иссиқлик энергиясининг 58,7 фоизини иссиқлик электр станциялари берди. Иссиқлик энергияси яна 129 буғ-сув иситиш қозонхоналарида ҳам ҳосил қилинмоқда.

Газетхонлар эътиборини бир фактга жалб этмоқчимиз. Бизнинг иссиқлик электр станцияларимиз мамлакатдаги қатор регионлар, айниқса индустриал жиҳатдан тараққий этган хорижий давлатлардаги шундай станцияларга қараганда атроф-муҳитни кам булғатади. Масалан, бизнинг республикада иссиқлик ва электр энергияси ҳосил қилиш учун ёнилғи сифатида 81 фоиз газ, жами 9,8 фоиз мазут ва 8,9 фоиз кўмир ишлатилади. Чет элда эса кўмирдан кенг фойдаланилмоқда. АҚШда энергия олиш учун ёнилғи тарзида 58, Буюк Британияда 61, Германия Федератив Республикасида 58 фоиз кўмир ишлатиб келиняпти.

Бироқ республиканинг энергия ҳосил қилишдаги экологик мусаффолиги нисбий тушунча бўлиб, атроф-муҳит тозалиги учун қатъият билан кураш олиб бориш масъулиятидан бизни халос этмайди. Аксинча, электр ва иссиқлик энергия ҳосил қилиш технологияси такомиллаштириб борилиши, атмосфера ҳавоси сульфат ва азот кислоталари билан ифлосланмаслиги учун изчил иш олиб борилишини тақозо этади. Шунингдек, турли оқава сув, кул ва бошқа саноат чиқиндилари билан атроф-муҳит ҳавоси бузилиши олдини олиш чоралари кўрилиши керак. Табиатни муҳофаза қилиш манфаатларига йил сайин кўп сарф-харажатлар қилиняпти. Ўтган йили шу мақсад учун тўрт миллион сўм сарфланди. Бу йил эса 4,3 миллион сўм ўзлаштирилиши кўзда тутилган. Лекин бу маблағлар, бизнингча, озлик қилади. Вужудга келган аҳволни бартараф этиш учун ҳали кўп иш қилиниши зарур.

Иссиқлик энергияси ишлатишдан ҳали-бери воз кечилмайди. Мамлакатимиз ва хориждаги кўпгина баобрў мутахассисларнинг фикри шуни тасдиқлаяпти. Республика энергетикасининг кейинги тараққиёти ҳам шу йўналишда давом этади. Жумладан, ўн иккинчи беш йилликда 2510 минг киловаттли қувватлар ишга туширилади. Навбатдаги беш йилликда эса 3380 минг киловаттли қувватларни фойдаланишга топшириш мўлжалланмоқда. Республика бундай салмоқли қувватларни ҳаракатга келтира оладиган гидроэнергетика ресурсларига эга эмас. Мавжуд ресурслардан фойдаланиб бўлинган. Бошқа манбалардан фойдаланиб энергия олиш технологияси мақсадга мувофиқ эмас, ҳаддан ташқари қимматга тушади. Шундай қилиб иссиқлик станциялари қуввати ошириб борилади.

Кейинги вақтларда баъзи бир кишилар иссиқлик электр станциялари атроф-муҳитга ёмон таъсир кўрсатяпти, деган ғояни олға сурар эканлар, Пском ва Чотқол дарёларидаги ГЭС қурилишини ёқлаб чиқишмоқда. Бу масаланинг баъзи жиҳатлари ҳақида юқорида мулоҳаза билдирдик. Қўшимча тарзда шуни таъкидлаш керакки, Пском ГЭСи лойиҳасида атиги 450 мегаватт қувватгина кўзда тутилади. Ушбу қувват республика, қолаверса Ўрта Осиё ва Жанубий Қозоғистон ягона энергетика системаси учун дарёдан томчидир. Аммо ГЭС 415 миллион сўмга тушади. Орол билан боғлиқ муаммолар, экономика, экология соҳасидаги иқтисодий танглигини назарда тутганда катта маблағ сарфлаб кам қувватли станциялар қуриш фойда ўрнига зарар келтиришини ҳам инобатга олиш керак. Республиканинг тармоқ мутахассислари мулоҳазаси ҳам айни шуни тасдиқламоқда.

Биз учун ҳозир энг муҳими — ўз ички имкониятларимиздан фойдаланишдир. Имкониятларимиз эса оз эмас. Яқинда Америка Қўшма Штатларида бўлганимда энергетикамиз паст-баландини қиёслаб кўрдим. СССРда меҳнатни энергия билан таъмин этиш АҚШдагидан икки баравар орқада қолмоқда. Меҳнат унумдорлиги эса тўрт баравар паст. Республикадаги фарқ бундан ҳам кўпроқ бўлиши эҳтимолдан холи эмас. Ана шу фарқни камайтириб боришнинг энг ишончли резерви энергия таъминотини такомиллаштиришдан иборат. Лекин бу масаланинг бошқа томони ҳам бор. Электр билан ишлайдиган техника-ускуналаримиз мукаммал эмас. Шу сабабга кўра, энергиянинг бир қисми бекорга сарф қилинмоқда. Республика халқ хўжалиги тармоқларида энергияни тежамли ишлатиш имконини берувчи технология ечимларини тез ишлаб чиқиш ва кенг жорий этиш зарурати кўндаланг бўлиб турибди.

Тармоқ ишлаб чиқаришидаги яна бир йирик резерв — белгиланган энергетика қувватларидан фойдаланиш коэффициентини муттасил ошириб боришдан иборат. Ўтган йили бундай коэффициент 75,73 фоизни ташкил этди. Чакки эмас — бир йил аввалгига нисбатан анча юқори. Лекин бу ҳали ҳозирги талабни қондирмайди. Қувватлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўли билан янги қудратли станция қурилганда олинадиган энергия даражасида манфаат кўра оламиз.

Бунақа имкониятлар иссиқлик станцияларида ҳам бор. Станцияларда ишлатиладиган дастлабки технология сувининг сифати фавқулодда муаммога айланиб бормоқда. Сувнинг ҳаддан зиёд химиялашуви ва минераллашуви иссиқлик станциялари ҳамда марказлари учун «аста таъсир қилувчи бомба» ролини ўтаётгани ажабланарли эмас. Чунки дастлабки технология сувида турли емирувчи тузлар, кислоталар ва бўлак бирикмалар нормадагидан 1,5—2 ҳисса кўпроқни ташкил қилмоқда. Сув тайёрлаб берувчи тармоқлар ускуналари бундай тиғизликка дош беролмай барвақт ишдан чиқмоқда. Масалан, ўтган йили 100 марта металл ёрилиши қайд қилинди. Оқибатда қувурлар ва энергетика ускуналари узеллари бузилиши ҳоллари юз берди. Буларнинг ҳаммаси анчагина ортиқча маблағ сарфланишидан ташқари, зарур электр энергия ҳосил қилиш суръатларига ҳам зиён етказди.

Санаб ўтилган муаммоларнинг муайян қисми ҳал этилган тақдирда ҳам мавжуд энергетика қувватларидан ўринли фойдаланиш имкониятлари яратилади, янги ГЭСлар қуришга нисбатан озроқ маблағ сарфланишига ёрдам беради. Фикримизча, миқдор кўрсаткичлари пойгасини авж олдиришдан кўра, сифат кўрсаткичларига эриша бориш лозим. Бу айни пайтда республика энергетикаси ривожланишининг энг оқилона йўналиши деб ҳисоблаймиз.

М. ТОШПЎЛАТОВ,
«Ўзбекэнерго» республика ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори.

КОМБАЙНЛАР ПАХТАЗОРГА ЧИҚДИ

Дефолиант ўз таъсирини ўтказди: ғўза тупларидаги барглар тўкилди. Оппоқ чаноқлар кўзга ташланиб қолди. Комсомол XX съезди номли совхоз механизаторлари эса вақтни бой бермай агрегатларини пахтазорга олиб чиқдилар.

Қўриқдаги бу хўжалик меҳнатчилари бир неча йилдан буён Қашқадарё областида пахта йиғим-теримини биринчи бўлиб бошлаб бермоқдалар. Ўтган йили улар давлат буюртмасини августнинг охиридаёқ бажарган эдилар. Бу йил эса ғўзани совуқ уриб кетди, қайта чигит экишга тўғри келди, шу сабабли пахта ўтган йилдагидан уч ҳафта кеч пишди.

Совхоз далаларида 13 та пахта териш машинаси ишламоқда. Пахтакорлар техникага таяниб, давлат буюртмасини 25 сентябргача бажаришни мўлжалламоқдалар.

(ЎзТАГ).

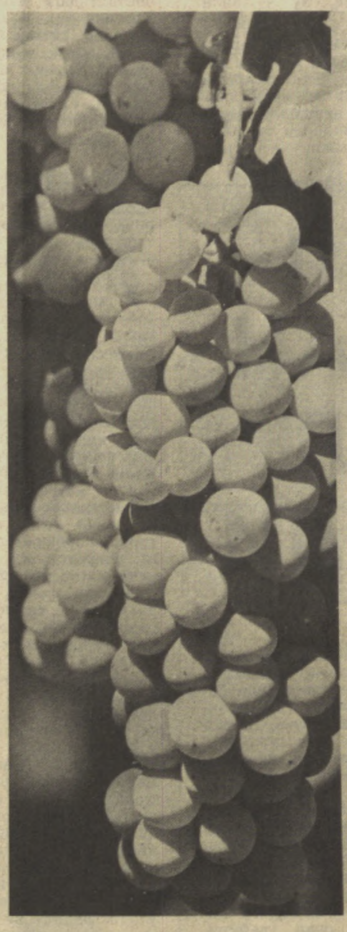

Эл дастурхонига

БОҒЛАР БОЛГА ТЎЛДИ

Тошкент районидаги «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхози коллективи бу йил эл дастурхонига ҳар қачонгидан ҳам мўл мева, узум ва сабзавот етказиб бериш йўлида астойдил меҳнат қилаётир. Айни кунларда хўжалик боғ-роғларида бўлган кишининг кўзи қувнайди. Болга тўлган боғлар теримчиларни ўзига чорлайди. Серғайрат боғбону соҳибкорлар пишиб етилган мева ва узумларни пешма-пеш узиб олиб пойтахтимиз аҳолисига тортиқ қилмоқдалар.

Бу йил илғор бригада бошлиғи Фахриддин Комилов етакчилик қилаётган коллектив хўжалик бўйича ўтказилаётган социалистик мусобақада пешқадамликни қўлдан бермаётир. Миришкорлар 32 гектар ердаги боғни меҳр билан парваришлаб, табиат офатларига қарамасдан мўл ҳосил етиштирдилар. Айни дамларда 3,5 гектар майдондаги помидор, 2,5 гектар ердаги август пиёзи йиғиштириб олиняпти. Карам топшириш плани ортиғи билан уддаланди. Пландаги 50 тонна ўрнига 97 тонна маҳсулот эл дастурхонига етказиб берилди.

Суратларда: 1. Болга тўлган узумлар. 2. Илғор колхозчи, «Ҳурмат Белгиси» ордени нишондори Тоир Шокиров. 3. Бригада бошлиғи Фахриддин Комилов. 4. Илғор колхозчи Музаффар Тўлаганов помидор теримида ҳаммага ўрнак.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

• Демократия сабоқлари

КЎПЧИЛИК ИРОДАСИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётига директор сайлаш муносабати билан ўтказилаётган конференция ўз ишини давом эттирмоқда эди...

Конференция делегатларининг ҳаммаси ҳаяжонда ва бу ҳаяжонлар сал кам саккиз соат давом этди. Директорлик лавозимига икки нафар номзод: бундан тўрт йил муқаддам шу вазифадан кетган И. Ш. Шоғуломов ва ҳозир нашриётда бош инженер бўлиб ишлаётган Е. П. Хен қўйилганди. Шубҳасиз, залда ҳар икки номзоднинг ҳам тарафдорларидан бор эди. Ислом Шоғуломовни республикамиз матбаачилари, журналистлари кўпдан билишади, ҳурмат қиладилар. Меҳнат фаолиятини оддий ҳарф терувчиликдан бошлаган Ислом Шомуродович бора-бора ўзининг ташкилотчилик иқтидорини намоён этиб, катта нашриётга бош бўлди.

Шу ўринда мен беихтиёр бундан тўрт йил муқаддам (1984 йил, 22 ноябрь) республика газеталарида босилган танқидий мақолани ҳам эсладим. Ўзларининг асл исм-шарифларини яшириб ёзган мақола муаллифлари ҳақиқатдан кўз юммай, танқидни шундай бошлашгани ёдимда: «Нашриёт директори бўлишдан аввал И. Ш. Шоғуломов тажрибали полиграфчилар мактабидан ўтди. Шу тажриба юксак лавозимда ишни моҳирлик билан олиб боришга имкон берди. У бошчилик қилган коллектив турдош корхоналар Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида кўп марта ғолиб чиқди, юксак мукофотларга сазовор бўлди, нашриёт босмахонаси коллективи Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланди.

Коллективда директордан омадимиз келди, деб ҳисоблашарди...».

Ҳа, бу гапларда жон бор эди. Корхона Иттифоққа танилди. Ишчи ва хизматчилар нисбатан тез муддатларда уй-жой билан таъминланишдан тортиб, ўн олти қаватли журналлар биноси, замонавий газеталар иншооти (конференция худди шу бинонинг мажлислар залида ўтди) — ҳаммаси И. Шоғуломовнинг директорлик фаолияти йиллари қад ростлади, ишга тушди. Конференцияда кекса матбаачи Соломон Могилевский, «Ўзбекистон коммунисти» журналининг бош муҳаррири Чорниёз Абутолипов ва бошқалар ана шулар ҳақида сўзладилар. Фақат шулар ҳақидагина эмас, нотиқлар юқорида тилга олинган танқидий мақоладаги қуруқ туҳматларни ва шу қуруқ туҳматлар туфайли И. Шоғуломов нашриёт директорлигидан четлаштирилганлиги, партиявий ҳисоб варақасига ёзиш шарти билан жазо берилганлигини ҳам афсусланиб ҳикоя қилдилар. «Хизмат мавқеидан ғаразли мақсадларда фойдалана бошлади», «носамимийлик қилди», «атрофдагилар билан ҳисоблашмай қўйди», «жамиятимиз нормаларига, социалистик ахлоқ нормаларига, коммунистик идеалларимизга ярашмайдиган иш тута бошлади», «хулқида кибрланиш, калондимоғлик, ўзи учун кўпроқ юлиб олиш иллатлари пайдо бўлди», «директорлик мансабидан шахсий мақсадлари йўлида мунтазам фойдалана бошлади» ва ҳоказо-ҳоказо... Хуллас, уни ишдан олдилар. Энг хавфлиси шунда эдики, шуларнинг бари қайта қуриш учун кураш ниқоби остида қилинди.

...Конференция иштирокчиларининг якдил фикрича, сўнгги тўрт йил ичида нашриёт иқтисодий жиҳатдан ҳам, техник-технологик жиҳатдан ҳам, кишиларга маданий-маиший хизмат кўрсатиш ишларида ҳам олдинга эмас, орқага кетаверди. Ишчи-хизматчиларнинг қўли ишга бормай қолди. Негаки, уларнинг меҳнат ҳақлари даражаси тушиб кетди. Корхона фойда ўрнига зарар кўра бошлади. Нашриёт ва босмахона цехлари фаолияти издан чиқиб, ускуналардан фойдаланиш, иш сифати ва самарадорлигини ошириш кўрсаткичлари пасайиб кетди. Ўз ишининг усталари бўлган моҳир кадрларга ғамхўрлик қилинмади. Устига-устак, уй-жой қурилиши муаммолари кўпайди. Дам олиш зоналари, пионерлар лагерлари эътиборсиз қолди, ишчилар ётоқхонаси назоратсиз қолга тушди.

Бу билан биз Ислом Шомуродовични атайлаб кўкларга кўтараётганимиз йўқ. У ҳам айрим масалаларда хато ва камчиликка йўл қўйган бўлиши мумкин. Дарҳақиқат, агар у кибрланган, калондимоғликка берилган, ўзи учун кўпроқ юлиб олиш иллатларига мубтало бўлган шахс бўлганда эди, корхона директорлигидан бўшагандан сўнг ўсмирлик йиллари ўзи ўқиб чиққан полиграфчилар ҳунар-техника билим юртига бориб оддий мураббийлик қилармиди? Конференцияда сўзга чиққан нотиқларнинг бири таъкидлаганидек, ўша ноҳуш кунларда у ўзининг шунча тажрибаси, тадбиркорлиги, иқтидори билан бошқа бирор «ёғлироқ» жойга бориб ишлаши ҳам мумкин эди-ку? Лекин у шундай қилмади. Ноҳақ берилган жазога мардлик билан, ҳалол меҳнат билан жавоб беришни афзал кўрди...

Сайловда ғоят кўпчилик овоз билан эски директор Ислом Шоғуломов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётига яна директор бўлди. Яширмайман, сайлов конференцияси делегати сифатида мен ҳам унинг тарафдорларидан бири эдим. Чунки И. Ш. Шоғуломовни матбуот ишининг билимдони ва уста ташкилотчи сифатида кўпдан биламан. Булардан ташқари унинг яна бир фазилати: ишчи билан ишчидек, олим билан олимдек гаплашади ва ҳеч маҳал ўзини юқори тутмайди. Бирор иш билан қабулига кирган кишининг кўнгли тўлмай чиқмайди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқиндагина бўлиб ўтган XVI Пленумида таъкидланганидек, **«республикада кадрлар ишини жиддий қайта қуриш зарур, кадрларни танлаш чоғида энг аввало, уларнинг сиёсий, ишчанлик, профессионал ташкилотчилик фазилатларига, ташаббускорлигига, масъулиятни ўз зиммасига ола билишига асосий эътиборни қаратиш зарур. Биз Ўзбекистонда етарли бўлган истеъдодли, истиқболли кишиларни топа билишимиз, уларни тарбиялашимиз ва уларга масъулиятли соҳаларни ишониб топширишимиз лозим».**

Лавозимидан кетган одамнинг яна ўз ўрнига қайтиб келиши ва бунда ҳал қилувчи ролни кўпчилик ишчи-хизматчилар ўйнаши камдан-кам бўладиган воқеа: босмахона ишчи-хизматчилари, журналистлар яна Ислом Шоғуломовни танлашди. Ўйлайманки, Ислом Шомуродович бу ишончни қўлдан бой бермайди.

Сўзларимга нуқта қўяр эканман, «Советская культура» газетасининг ўша кунлардаги сонларидан бирида чоп этилган «Янги аввалги директор» (муаллифи В. Ниёзматов) сарлавҳали мақолани яна бир бор кўздан кечирдим. Унда ҳам ҳозиргина сиз-у биз фикрлаган сайлов сабоқлари ҳақида гап борарди.

Бу ҳаммамиз учун сабоқ.

О. ҲУСАНОВ,
«Гулистон» журнали бош муҳаррири ўринбосари.

ХАЛҚ ИСТЕЪМОЛИ МОЛЛАРИНИ ЧЕТ ЭЛГА ОЛИБ КЕТИШНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ТЎҒРИСИДА

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ДАВЛАТ БОЖХОНА НАЗОРАТИ БОШ БОШҚАРМАСИДА

Ички бозорда моллар камчиллиги муносабати билан СССР Министрлар Совети 1989 йил 30 августда «Халқ истеъмоли молларини СССРдан олиб кетишни тартибга солиш тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди. Бу ҳужжатда СССРга турист бўлиб, шахсий ишлар билан келган, шунингдек бир мамлакатдан Совет Иттифоқи территорияси орқали иккинчи бир мамлакатга ўтадиган ажнабий гражданларнинг молларни чет элга олиб кетишига тааллуқли аввал амалда бўлган норматив актлар тартибга солинди.

Шу нарса белгилаб қўйилдики, мазкур гражданлар асл металлардан ва асл тошлардан ясалган буюмларни, рўзғор электр асбоблари ва радиоэлектрон аппаратларни, бинокорлик материаллари ва асбобларини, автомобилларнинг эҳтиёт қисмлари ва тўқиш машиналарини, пилесосларни, ҳамма турдаги газламаларни, болалар кийими ва пойабзалини, табиий чармдан тикилган кийим-кечакни, гилам ва мўйна маҳсулотларини, ич кийим ва трикотаж буюмларни, рўзғор идишлари ва ошхона асбобларини, кўрпа-тўшак ва ошхона матоларини, дори-дармонларни, санитария ва гигиена буюмларини, парфюмерия-косметика маҳсулотларини, чет элларда ишлаб чиқарилган молларни, шунингдек кофе, какао, чой, осетра ва лосось балиқлари тухумини чет элларга олиб кетишлари мумкин эмас.

Мазкур халқ истеъмоли моллари шунингдек озиқ-овқат маҳсулотлари совет ва чет эл гражданлари томонидан СССРдан халқаро почта жўнатмалари тарзида юборилиши мумкин эмас.

Шу билан бирга СССРда сотиб олинган бошқа молларнинг жами қиймати мамлакатимиздаги чакана нархларда 100 сўмдан ошмаслиги керак. СССРдан битта почта жўнатмаси орқали юбориладиган молларнинг жами қиймати 30 сўмдан ошмаслиги лозим.

Доимо чет элда яшайдиган, СССРда ишлаш (шу жумладан элчихоналарда, савдо ваколатхоналарида, халқаро ташкилотларда ишлаш) ва ўқув юртларида таълим олиш учун келган гражданлар рўзғор электр асбоблари ва радиоэлектрон аппаратлари, холодильник ва морозильниклар, тикиш, тўқиш ва кир ювиш машиналарини, пилесослар, фотоаппаратларни йил давомида оила учун ҳар туридан кўпи билан биттадан олиб кетишлари мумкин. Бу кишиларга какао, кофе, чой, осетра ва лосось балиқларининг тухумларини олиб кетишга ижозат берилмайди.

СССРдаги чет эл валютаси учун белгиланган тартибда савдо қиладиган ихтисослаштирилган магазинлар ва ташкилотлардан сотиб олинган халқ истеъмоли моллари чекланмаган миқдорда ўтказилади.

СССР Министрлар Советининг қарорида кўзда тутилган тартибга солиш чоралари 1989 йил 15 сентябрдан кучга киради. Бу чоралар вақтинчалик тусда бўлиб, ҳозир амал қилаётган «Гражданларнинг буюмлар, валюта ва қимматли нарсаларни СССРга олиб келиши ва чет элга олиб кетиши қоидалари» асосида қўлланилади.

Божхона муассасаларига СССРга шу йил 15 сентябрдан аввал келган ажнабий гражданларга нисбатан халқ истеъмоли молларини чегара орқали ўтказиш тўғрисида илгари амалда бўлган қоидаларни шу йил 1 октябргача қўлланиш ҳуқуқи берилди.

(ТАСС).

• *Ёзувчи мулоҳазалари*

Ўткир ҲОШИМОВ

ТИЛ БИЛГАН ДИЛ БИЛАДИ

Яқинда бир гуруҳ ёзувчилар — Эркин Воҳидов, Шукур Холмирзаев, Тоҳир Малик ва бошқалар Қашқадарёга, ундан Сурхондарёга бордик. Биласиз, бу икки воҳанинг майдони кенг, йўллари олис... Машинада кетаётиб, тажриба ўтказдик. Дафтарга ҳаммамизнинг исм-шарифимизни ёзиб қўйдик. Ўзбек тилидаги энг оддий атамаларни ишлатишда ким хато қилса, исмининг рўпарасига белги қўядиган бўлдик. Ишонсангиз, икки кун ичида дафтарча белгига тўлиб кетди. «Запас», «штраф», «расчўт», «пажалиста», «остановка» сингари ўнлаб сўзларни ўйламасдан «сахийлик» билан ишлатар эканмиз. Биз — ёзувчиларнингки, аҳволи шу бўлса бошқалардан гина қилмасак ҳам бўларкан, деб надомат чекдик.

Нега шундай бўляпти?

Назаримда, бунинг сабаблари кўп. Шубҳасиз ҳар қандай тил ҳам бошқа тилдан ёки бошқа тил воситасида тағин ўзга тилдан кирган байналмилал сўзлар ҳисобига бойиб бориши табиий ҳол. Бу ўринда ҳамма тиллар учун умумий маънони англатувчи байналмилал сўзлар билан ўз тилида мавжуд бўлган атамалардан билиб-билмай «воз кечишни» ёки унутиб қўйишни аралаштириб юбормаслик керак. Бир мисол келтиришим керак.

«Ёш ленинчи» газетасида «Мантиқ қани?» деган мақола босилган эди. Мақола юзасидан кўплаб хатлар келди. Жумладан, иқтисодчи олим Чўтти Рўзиматовнинг «Таҳсин, таажжуб, таассуф» деган мақоласи ҳам эълон қилинди. Олимнинг кўпгина жўяли фикрларини ўқиб, хурсанд бўлдим. Фақат мақола охиридаги бир гап мени ҳайрон қолдирди. Ундан шундай маъно англашилади. Гўё «Мантиқ қани?» мақоласида русча сўзларни ишлатишга ғашлик билан қаралган. «Газета», «телефон», «телеграф», «метро» каби сўзларни ишлатсак, тилимиз ёки қўлимиз чарчаб қоладими, деб нолийди Ч. Рўзиматов. Аввало, юқорида саналган сўзлар русча эмас, қардош рус тили орқали кириб келган хориж сўзлари. Қолаверса, ҳеч ким уларни ишлатмайлик деяётгани йўқ. «Мантиқ қани?» моқоласида бутунлай бошқа фикр айтилган.

Топонимия комиссиясига аъзо бўлганимда ғалати манзарага дуч келдим. Тошкентдаги Фрунзе районининг бир ўзида «Широкая», «Узкая», «Парфюмерная», «Фигурная»... сингари маъно ташимайдиган телба-тескари номдаги ўттиздан ортиқ кўча бор экан. Ҳозир ҳамма ерда, жумладан, пойтахтимиз Москвада ҳам «замон қутқуси» билан қўйиб ташланган ўринсиз номларни аслига қайтариш, яъни ўша жойларнинг тарихини акс эттирувчи атамаларни тиклаш йўлидан борилляпти. Бу — ниҳоятда адолатли иш. Тошкентда, жумладан Фрунзе районида ҳам халқимиз, шаҳримиз тарихи билан боғлиқ номлар оз эмас эди. Афсус, улар беҳуда унутиб юборилган. Гап шу ҳақда. Бу мулоҳазани азбаройи иқтисодчи билан баҳслашиш учун айтаётганим йўқ. (Бунинг кераги ҳам йўқ). Ҳамма гап масаланинг моҳиятини тўғри англаш ва тўғри талқин қилишда. Демоқчиманки, тилимизни бойитадиган атама ва тушунчалар билан ўз тилимизни ўзимиз бузаётганимиз орасидаги тафовутни ажрата билсак, зиён қилмайди.

Шундай қилиб, ўзбек тили маданияти нега «камбағаллашиб» қолган? Мактабда она тили ўқитиш айбдорми? Ҳа, айбдор! Ўқитувчилар айбдорми? Айбдор! Дарсликлар-чи? Дарсликлар ҳам, программалар ҳам айбдор. Хўш, яна ким айбдор? Ўзимиз! Ўзимиз айбдормиз! Биров четдан келиб, тилингни хоҳлаганча бузиб ишлатавер, деб зуғум қилаётгани йўқ. Баъзан қараб туриб уялиб кетаман: оддий деҳқоннинг она тили хазинаси ўқимишли, «доно» зиёлиникидан бойроқ, рангбарангроқ, чиройлироқ, ташбеҳлироқ... Узоқ йиллар мобайнида кўплаб чаламулла зиёлилар, Чингиз Айтматов таъбири билан айтганда, «миллий нигилистлар» она тилидан уяладиган бўлиб қолдилар. Гоголь ўз асарларида аёвсиз фош этган рус «киборлари» француз тилида ними-нисми қилиб гаплашишни қанчалик «мансаб» деб билса, бизнинг айрим юртдошлар ҳам оиласида боласи билан рус тилида ними-нисми суҳбатлашишни шунчалик «маданият белгиси» деб ҳисобладилар. (Албатта, болапақир рус тилини мукаммал ўрганиб олса ёмон бўлмас эди. Бироқ ўз тилини тузук-қуруқ билмаган чаламулла ота-она фарзандига нимани ҳам ўргата оларди. «Интеллигент» шўрлик рус тилини нари борса «твая-мая» даражасида гапиради ва бола бечорани русча гапиришга мажбур этади). Хўп, бола катта бўлди, дейлик: на рус биродарларимиз орасида бирон нарсани қойил қилади, на ўзбеклар орасида айтилган аскияни тушунади. Бу билан фарзандларимиз русчани билмасин демоқчи эмасман. Билсин! Билганда ҳам иккала тилни қойилмақом қилсин! Гап шунда! Ўз тилидан ҳазар қиладиган одам бошқа тилни чин ихлос билан севишига шубҳа билан қарайман. Қолаверса, рус тили шу тилни чала-чулпа ўрганиб олиб, кўкрак керадиганларга унчалик муҳтож ҳам эмас.

Тилимизга беписандлик билан қараш шу даражага етдики, ҳатто қайта қуриш бошланган кезларда ҳам ўзбек мактабида ўқиган бола ҳеч ким бўлолмайди, болани ёшлигиданоқ рус боғчасига, рус мактабига бериш керак, деган тушунча авжига чиқди. Аввало, фарзандини қайси мактабда ўқитиш ҳар кимнинг хоҳиши. Қолаверса, талай ўзбек мактабларида илм беришнинг саёзлиги ҳам бор гап. Аммо бунинг учун ўзбек тили айбдор эмас, ўзбек тилига бўлган муносабат айбдор эди. Бу эса, ленинча миллий масалага бир ёқлама қараш, дан иборат эди.

Тан олайлик: яқин-яқинларгача мажлисларда ўзбек тилида маъруза қилиш — чаласаводлик, шоирнинг она тили ҳақида шеър ёзиши салкам миллатчилик деб баҳоланиб келди. Охир-оқибат миллатлар ҳам, халқларнинг тили ҳам аралашиб кетади, деган «назария» пайдо бўлди. Бундай қараш тарафдорлари муҳим бир нарсани эътибордан соқит қилдилар. Совет Иттифоқи жаҳонда мисли кўрилмаган мамлакат. Бу юртдаги ўнлаб, юзлаб халқ ва элатлар бир мақсадда яшайдилар, лекин бу уларнинг ҳар бири ўз тили, маданияти, тарихи, адабиёти, санъатини сақлаб қолишига монеълик қилмайди. Бу — айни Ленин олға сурган фикр эди!

Мана шундай мураккаб, аммо инсонпарвар бош йўлнинг бузилиш боисларини қаердан излаш керак? Узоқ йиллар хас-пўшлаб келинган ва, ниҳоят, бугунги ошкоралик замонида юзага қалқиб чиққан, жамики виждонли одамларни, чинакам байналмилалчиларни ташвишга солаётган ўта нозик ва чалкаш масалаларнинг илдизи қаерда? Илдиз олисга — 30-йилларга бориб тақалади. Ленин вафотидан кейин, гарчанд халқлар дўстлиги, миллатлар тенглиги, миллий тиллар равнақи ҳақида баландпарвоз гаплар ҳар куни дов-дастгоҳ қилинганига қарамай, амалда талай фожиалар рўй берди. Сталин репрессиясини қўя турайлик. Ўрта Осиё ва бошқа ўлкаларда миллий халқлар кўп асрлар амал қилиб келган имлонинг ўзгартирилиши ўз оқибатини кўрсатмай қолмади. Эски ўзбек имлоси (араб алифбоси) йўқотилиб, лотин имлосига ўтилди. Кўп ўтмай рус графикасига кўчилди. Гап қайси имлонинг яхшилиги, қайсиниси ёмонлигида эмас, ҳар бир имлонинг ўз фазилатлари, ўз камчиликлари бор.

Рус графикаси Ўрта Осиё халқларига Европа маданияти дарчасини очди, деймиз. Тўғри гап! Лекин эски имлони йўқ қилиш ўзбек халқини минглаб йиллик маданий, тарихий, илмий меросдан ажратиб қўйгани ҳам бор гап. (Уят бўлса ҳам айтай: ўз бобом Навоий асарларини луғат билан ўқийман. Ўн беш йилдан бери бир тарихий романни ўйлаб юрибман, ўша давр манбаларини ўрганай десам, имлони билмайман, тишим ўтмайди). 30—50-йилларда нимаики эски алифбода ёзилган бўлса, «диний, реакцион китоб» деб ёқилди, қудуққа ташланди, ерга кўмилди. Қанчадан-қанча хазина кулга айланди. Борларини ҳам ўқийдиган мард кам қолди. Ахир, булар фақат Ўрта Осиё халқларининг эмас, бутун дунё халқларининг хазинаси-ку. Бугунги ошкоралик замонида халқимиз эски имлони ўрганайлик, деб талаб қилаётгани бежиз эмас. (Изоҳ тарзида айтишим мумкин, «Шарқ юлдузи» журнали ҳам шу йил 9-сондан бошлаб эски ўзбек имлоси дарсхонасини очади. Журнал таҳрир ҳайъатининг қарори шу-).

Афсуски, сталинчилик зуғумининг оқавалари узоқ чўзилди. (Начора, кўп йиллар лойқа оққан сув тиниқлашуви учун узоқ вақт кетади, шекилли). Чинакам ўзгаришлар XIX партия конференциясидан кейин бошланди. Конференция арафасида кўп хайрли ишлар қилинди. Жумладан, 80-йиллар бошида барча қардош республикаларда, шу қатори Ўзбекистонда ҳам рус тилини ўрганишга катта эътибор берилди. Миллий мактабларда ўқийдиган болаларга рус тилини жиддий ўргатиш, кичик-кичик группаларга бўлиб, дарс ўтиш, соатларни кўпайтириш, имкони бўлса, техника воситаларидан фойдаланиш масаласи қўйилди. Инсоф билан айтганда, бу яхши тадбир. Фарзандларимиз рус тилини, иложи бўлса, бирон чет тилини — инглиз, француз, араб, ҳинд, хитой тилини ўрганса, нимаси ёмон? Бунга қувониш керак. Лекин бу — она тилини иккинчи даражага айлантириб қўйиш ҳисобига бўлмаслиги керак.

Бундан анча йиллар аввал матбуотда «Қалбнинг оппоқ дафтари» деган мақола билан чиқишга тўғри келган эди. (Кейинчалик «ойнаи жаҳон»да ҳам бу масалада баҳс бўлди). Мавзу ўқитувчининг обрўси, маънавий қиёфаси, дарс ўтиш савияси ҳақида эди. Гап орасида рус тилида ўқитиладиган мактабларда ўзбек тили қандай ўргатилаётгани ҳам айтилган, бу иш ниҳоятда хароб аҳволда эканлиги таъкидланган эди. Ҳозир вазият қандай? Ўзбекистонда рус тилида ўқитиладиган мактабларда ўзбек тилини ўргатишга муносабат ўзгардими? Менимча, жиддий ўзгариш бўлгани йўқ. Ҳозир ҳам хоҳлаган бола хоҳлаган пайтда ўзбек тили дарсидан чиқиб кетиши, «Менга бу тилнинг кераги йўқ», деб бемамол айтиши мумкин. Айб болада ҳам, маълум маънода ўқитувчида ҳам, дарсликларда ҳам эмас. Айб — тилга бўлган муносабатда. Миллий тилларга нисбатан бундай муносабат ўзгармагунча, аҳвол шундай бўлиб қолаверади. Оқибат-натижада халқлар дўстлигига раҳна тушаверади. Чунки дўстлик ҳеч қачон бир томонлама бўлмайди!

Бундан кўп йиллар илгари, Алишер Навоийнинг 525 йиллик тўйи муносабати билан Тошкентга келган таниқли украин адиби Яков Баш энг аввало «Тошкентда қанча ўзбек мактаби бор?» деб сўраган эди. Республикамиз пойтахтидаги мактабларнинг ярмисида дарслар она тилида олиб борилишини айтганимда қувониб кетган эди. «Украина, Белоруссияда аҳвол чатоқ, миллий мактаблар кам, 40 миллионли украин халқининг адабий журналлари она тилида нариси билан 40 минг нусхада чиқади, сизларда аҳвол дуруст экан», деган эди. Ҳа, бизда аҳвол тузукка ўхшарди. Аммо бир қарашдагина шундай эди: сон бору, сифат паст.

Ниҳоят, йиллар ўтиб, партиямиз сиёсатида Ленин нормалари тикланди. Ҳар бир республика ўз она тилига давлат ҳуқуқини беришга ҳақли эканлиги, бу нарса халқни халқ сифатида сақлаб қолишнинг энг муҳим омили эканлиги очиқ-ойдин айтилди.

Ўзбек тили давлат мақомини олиши ҳақида гап чиққанида «Русча — ўзбекча, ўзбекча-русча сўзлашув луғати» талаш бўлиб кетди. Ўзбек тилини ўрганиш курслари очилди. Республикамизда истиқомат қилувчи қардошларимиз ўзбек тилини ихлос билан ўргана бошладилар. Аммо, менинг кузатувимча, «Тиллар ҳақида қонун лойиҳаси» чиқиши билан ихлос сусайди. Чунки лойиҳани ҳали анча ишлаш зарур. Лойиҳага алоқадор бир фикрни айтгим келади. Мутахассисларимиз орасида шундайлари ҳам борки, улар ўзлари ихтисослашган соҳага оид фанларни ўзбек тилида амалда ифодалаб бўлмайди, демоқдалар. Айтайлик, автомобилчи «аккумулятор», «корбюратор», «реле» сингари атамаларга, шифокор эса, лотинча номларга ҳар куни неча марталаб рўпара келади. Бу сўзларнинг ўзбекчаси қанақа бўлади? Бир қарашда, бу далил жуда салмоқлидек туюлади. Аммо унга оддий мантиқ билан эътироз билдириш қийин эмас. Ўша атамалар рус тилида ёзилган дарсликларда ҳам умумжаҳон тилларида қабул қилинган тушунчалар сифатида ишлатилади ва ҳар бири қай тилдан кириб келганидан қатъи назар, автомобилдаги ўша қисм ёки инсон танасидаги номи лотинча ўша мушак ва томирнинг хизмати рус тилида аниқ-равшан баён этилади. Демак, аниқ фандаги байналмилал атамаларнинг номини ўзгартирмаган ҳолда, уларнинг вазифасини ўзбек тилида тушунтириш ҳам катта муаммо эмас. Шундай қилинса, олис қишлоқдан келиб, миллий курсларда ўқиётган талаба автомобиль ёки одамни даволашни осонроқ ўрганади! Бироқ бу ерда бошқа бир муаммо бор. Олим беш йил, ўн йил, ўттиз йилдан бери дарсни рус тилида ўтади. Энди у бу фикрларни ўзбекча баён қилиши керак. Бунинг учун назарий дарсларни қайтадан ёзиб чиқиши шарт. Мабодо ўзи ўзбекча дарслик ёзмаган тақдирда ҳам, мавжуд рус тилидаги дарсликларни ўзбек тилига ағдариши лозим. Бу мушкул юмуш ҳам айнан шу мутахассислар зиммасига тушади.

Аслини олганда, ўзбек тилида қандай дарс ўтаман, деб ташвишланаётган бир гуруҳ муҳтарам олимларимиз ваҳимага тушмаса ҳам бўлади. Ўзбек тили давлат ҳуқуқини олган куннинг эртасигаёқ уларга назарий машғулотларни ўзбек тилида олиб бориш, миллий тилда дарслик яратиш мажбуриятини ҳеч ким юкламайди. Бу мураккаб юмушлар босқичма-босқич, йилма-йил, оқилона амалга оширилади.

Гапни оддий мисол билан бошлаган эдим, оддий мисол билан тугата қолай. Бир ойча илгари Чилонзор район ГАИсига боришга тўғри келди. Давлат автоинспекцияси бошлиғи Леонид Иванович Калугин деган майор экан. Ҳузурига киришга рухсат сўрадим. Русча салом бердим.

— Марҳамат, кираверинг! — деди у соф ўзбек тилида. — Бизга нима хизмат бор?

Ростини айтсам, дилим ёришиб кетди. «Хизмат» унчалик ҳам «кўнгилли» эмас эди: бир дўстим машинасини бошқа машинага уриб олиб, жарима тўлашга борганди. Ярим соатча суҳбатлашдик. Қайта қуришдан, хўжалик ҳисобига ўтишдан, янгича йўл қоидаларидан.., борингки, бола-чақалардан...

Шунда яна ўша оддий ҳақиқатни ўйладим. Тил билиш — дилга йўл топишнинг энг муҳим воситаларидан бири экан! Модомики, бир-биримиз билан ҳар куни мулоқотда бўлар эканмиз, ким бўлишимиздан, қайси юмушни бажаришимиздан қатъи назар, бир-биримизнинг тилимизни ўрганишимиз лозим. Бу ҳаракат бир томонлама бўлса. ёнимдаги биродарларим менинг тилимни билишни истамаса, шунга интилмаса, мен унинг олдида ўзимни камситилгандек ҳис қилишим табиий ҳол. Албатта, қардошларимиз орасида гарчанд тилни яхши билмаса ҳам ўзбек халқини сидқидилдан ҳурмат қиладиган, тўйларда ўзини меҳмон эмас, мезбондек ҳис этадиган, ўзбекнинг тобутини елкалаб мозорга борадиганлар оз эмас. Улар шу пайтгача азбаройи маҳаллий тилни беҳурмат қилгани учун эмас, бунга эҳтиёж сезмагани учун ўзбек тилини чуқур ўрганмаган. Бундай қадрдонларимиз учун маҳаллий тилни ўрганиш малол келмайди, осон ва табиий кўчади. Аммо Ўзбекистонда кўп йиллар яшаб, маҳаллий халқ тилига иккинчи даражали нарса деб қараб келган, дилиям унчалик қовушиб кетмаганлар ҳам учрайди. Ҳолбуки, биз ҳамма халқлар тенг ҳисобланадиган мамлакатда яшаймиз. Шундай экан, тил ўрганиш — дилга йўл топишнинг муҳим воситаларидан бири эканлигини асло унутмайлик!

● КЕНГ ИСТЕЪМОЛ БУЮМЛАРИ — ХАЛҚҚА

ГИЛАМЛАР ЖИЛОСИ

Хива гилам ишлаб чиқариш бошқармаси томонидан тайёрланаётган буюмлар кейинги пайтларда элга манзур бўлиб қолди. Гилам ва поёндозларнинг сифати ва кўриниши илгаригиларидан анча фарқ қилиб, уларни кишилар кўп харид қилиб олмоқдалар.

Халқимизнинг гиламларга нисбатан ортиб бораётган талабини қондириш мақсадида Хива гиламчилари ҳар қачонгидан ҳам янада фидокорона меҳнат қилишга киришганлар. Улар ҳар йили 240 минг квадрат метрдан ортиқ маҳсулот тайёрлаб, ойлик планларини ҳар доим ошириб адо этаётирлар. Корхонада кенг авж олган социалистик мусобақада илғор ишчилар намуна кўрсатишяпти. Улар орасида Гулчеҳра Ҳайитметованинг номи алоҳида диққатга сазовордир. У ойлик ва кундалик топшириқни 125—130 процентга етказиб бажараётир ва тайёрлаётган маҳсулотнинг ҳаммасини юқори навга топширмоқда. У бажараётган ишлар ҳамма учун намуна.

Суратда: корхонанинг сифат комиссияси аъзолари Рустам Нуруллаев ва Солижон Мелибоевлар илғор ишчи Гулчеҳра Ҳайитметова тўқиган гиламларнинг сифати тўғрисида суҳбатлашмоқдалар.

П. Эргашев сурати.

Спорт

Футбол майдонларида

● ОЛИЙ ЛИГА: Мамлакат чемпионатининг олтин медалларига асосий даъвогар бўлиб турган пойтахт спартакчилари кутилмаганда икки очко йўқотишди. Улар Тбилиси динамочиларини қабул қилиб, дарвозадан биргина тўп ўтказиб юбордилар. Ҳозир «Спартак» 36 очко билан пешқадамлик қилмоқда. Иккинчи ўринда бораётган «Днепр» футболчилари эса «Помир» коллективини қабул қилиб, иккита жавобсиз тўп киритдилар. Днепрчилар ҳисобида 31 та очко бор. «Жальгирис» ва Киев динамочиларида 30 тадан очко тўпланган.

● БИРИНЧИ ЛИГА. Бугун мамлакат чемпионатининг 32-тур ўйинлари ўтказилади. Пахтакорчилар «Котайк» коллективини қабул қилишади. Бўлиб ўтган навбатдаги тур учрашувларида эса командалар мавқеи бирмунча мустаҳкамланди. Чунончи, пешқадамлик қилаётган пойтахт армиячилари «Факел» майдонида дуранг (0:0) ўйнаб, жами очколарини 46 тага етказишди. Иккинчи ўриндаги қайратчилар эса ўз майдонида «Котайк» футболчиларига ютқазиб (0:1) 40 очко билан бир поғона пастга тушишди. «Гурия» футболчилари «Даугава» командасини (4:0) ютиб, 42 очко билан иккинчи бўлиб олдилар. «Пахтакор» футболчилари ўз майдонларида торпедочиларни мағлубиятга учратиб (5:1), 35 очко билан тўртинчи ўриндаги мавқеларини яхшиладилар. «Нефтчи» ва Ставрополь динамочиларида ҳам шунчадан очко бор.

СПОРТЛОТО

10 сентябрь куни ўйналган 37-тиражда қуйидаги ютуқли рақамлар қайд этилди.

«46 дан 6»: 7, 11, 22, 27, 36, 38.

«36 дан 5»: 9, 13, 29, 31, 35.

Муҳаррир У. УСМОНОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТАШКИЛОТЛАР, КОРХОНАЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ ВА АҲОЛИ ДИҚҚАТИГА!

СУҒУРТА БАДАЛЛАРИНИ КОРХОНА ТЎЛАЙДИ!

Агар сиз ўзингизни ёки мол-мулкингизни суғурта қилдирган бўлсангиз, шартнома бўйича бадалларни корхона тўлаши мумкин. Бу

МАЪМУРИЯТ МЕҲНАТ КОЛЛЕКТИВИ КЕНГАШИ ВА КАСАБА СОЮЗ КОМИТЕТИ БИЛАН БИРГАЛИКДА коллектив ходимига тайинлаши мумкин бўлган қўшимча ижтимоий-маиший имтиёзлардан биридир.

Корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларнинг ўз маблағлари ҳисобидан ходимларга қўшимча имтиёзлар тайинлаш ҳуқуқи СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ 1988 ЙИЛ 4 ФЕВРАЛЬ ФАРМОНИ билан белгиланган.

Ўз ходимларини суғурта қилиш истагини билдирган корхона ҳар бир ходимга суғуртанинг тури, муддати ва суғурта пули алоҳида-алоҳида кўрсатилган ҳолда суғурта шартномаси тузиладиган шахсларнинг рўйхатини Давлат суғурта инспекциясига тақдим этиши лозим.

Суғурта қилинган ходимларга суғурта гувоҳномаси Давлат суғурта инспекциясига ҳисобга бадал ўтказилганидан сўнг топширилади.

Мабодо меҳнат коллективи ходимнинг амал қилаётган суғурта шартномаси бўйича бадалларни ўтказиш ёки шартномага мувофиқ корхона маблағларидан бадал тўлашини бекор қилиш ҳақида қарор қабул қилса Давлат суғурта инспекцияси бадал (тўлов) ўтказиш муддатидан бир ой олдин хабардор қилиниши лозим.

Бадал ўтказиб бўлинганидан сўнг корхона ана шу маблағга ўз ҳуқуқини йўқотади. Агарда ходим узоқ муддатли суғурта шартномасини бекор қилиш истагини билдирса, у ана шу корхонада ишлашда давом этадими, йўқми — бундан қатъий назар суғурта пулининг маълум қисмини олади (корхона билан Давлат суғурта инспекцияси ўртасидаги шартномада бошқа шартлар келишилмаган тақдирда).

Батафсил маълумотларни республика Давлат суғурта муассасаларида олиш мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ СУҒУРТА ПРАВЛЕНИЕСИ.

«Союзреклама» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг Ўзбекистон реклама ишлаб чиқариш корхонаси.

●

КОРХОНА, ТАШКИЛОТ, КООПЕРАТИВ, КОЛХОЗ ВА СОВХОЗ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

ПОП НОТЎҚИМА МАТЕРИАЛЛАРИ ФАБРИКАСИ

экин майдонларини суғориш, токларни бойлаш, арқон ишлаб чиқариш ва бошқа мақсадларда қўлланилиши мумкин бўлган

НОТЎҚИМА МАТЕРИАЛ ҚИЙҚИМЛАРИНИ

чекланмаган миқдорда

СОТАДИ

1 тонна қийқим (лоскут) баҳоси 10 сўм.

Справкалар учун қуйидаги адресга мурожаат қилиш мумкин: 717009, Наманган области, Поп шаҳри, Телефонлар — 31-622, 31-567.

●

«ПАХТАКОР» МАРКАЗИЙ СТАДИОНИДА

12 сентябрь, соат 19.00 да СССР чемпионати учун «ПАХТАКОР» (Тошкент)—«КОТАЙК» (Абовян) 1-лига командалари ўртасида

ФУТБОЛ

Танаффус пайтида спортбуюм лотереяси ўйналади. Серияларнинг номерлари —036000 дан 038000 гача.

●

Театр

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 13/IX да Гул ва Наврўз (19.30), 14/IX да Тошболта ошиқ.

Ўзбекистон ССР Телевидение ва радиоэшиттириш Давлат комитетининг Чет элларга эшиттиришлар ходимлари «Ватандош» радиостанциясининг диктори Н. Муродовга онаси

Ибодатхон МУЙДИНОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент халқ хўжалиги институти ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари ҳамда бухгалтерия бўлими коллективи институт бош бухгалтери ўринбосари С А. Эргашевга отаси

Аъзам ЭРГАШЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент давлат педагогика институти ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари, ўзбек ва қозоқ филологияси факультети коллективи СССР халқлари адабиёти кафедрасининг доценти Қ. Ш. Орипова онаси

Инобат МАҲКАМБОЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент халқ хўжалиги институти ректорати, партия комитети ва жамоат ташкилотлари доцент У. Н. Наримовга опаси

Ҳалима ИБДИНОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Дон маҳсулотлари министрлиги коллегияси, партия комитети ва касаба союз ташкилоти кекса ходим, республика миқёсидаги пенсионер

Акбар Бекбоевич БЕКБОЕВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

ХОНАДОН КУТУБХОНАСИ

Галаосиё посёлкаси, Попович кўчаси 58-уйга хат ташувчи тез-тез қатнаб туради. У бу хонадонга Ўрта Осиё, Болтиқ бўйи республикалари, Қозоғистон, Россия, Украина шаҳарларида истиқомат қилувчи ўнлаб китоб мухлислари, бухоролик маслакдошлари Омон Зариповга юборган адабиётларни олиб келади.

Мана деярли қирқ йил бўляптики, Омон ака китоб ишқи билан яшамоқда. Унинг шахсий кутубхонасида тўпланган беш минг жилддан зиёд адабиёт намуналаридан посёлка аҳолиси баҳраманд бўлмоқда. Бухоро район халқ маорифи бўлими методика кабинетининг мудири Омон Зарипов каби китоб мухлислари областнинг бошқа қишлоқ ва шаҳарларида ҳам бор.

Н. НАИМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

БОКУ: ТАҲЛИКАЛИ КУНЛАР

БОКУ, 9 сентябрь. (ТАСС махсус мухбири В. Егоров). Агар тепаликда жойлашган С. М. Киров номли маданият боғининг томоша майдончасига чиқиб атрофга назар ташласангиз, кўз ўнгингизда файзу тароватли кечки Боку намоён бўлади. Неон рекламалар ўчиб-ёниб кўзни қамаштиради. Каспий бўйида чироқлар шодаси ялтираб турибди. «Азнефть» майдонида автомобиллар карвони. Филармония очиқ эстрадасида хонанда сероҳанг озарбайжон куйини ижро этмоқда... Эрталаб эса шаҳар аҳли ҳавотирланиб, тараддудланиб уйқудан уйғонади. Жамоат транспорти турнақатор бўлиб йўлга чиқиб, одамларни ишга элтаётгани йўқ, заводларнинг дарвозалари ёнида ишчилар кўринмайди. Озарбайжон халқ фронти даъвати билан бошланган иш ташлаш 6 кундан бери давом этмоқда.

Иш ташлаганлар Озарбайжон халқ фронтини тан олишни, республика Олий Советининг навбатдан ташқари сессиясини чақиришни ва ушбу анжуманда Озарбайжоннинг суверенитети тўғрисида декларация қабул қилинишини, комендантлик соатининг бекор этилишини талаб қилмоқдалар. Озарбайжон халқ фронти ҳужжатларида баён этилган асосий талаб — Озарбайжон ССРнинг ажралмас қисми сифатида Тоғли Қорабоғ автоном области тўғрисидаги масалани шу яқин орада ҳал этиш тўғрисидаги масаладир.

Озарбайжон халқ фронти ва республика раҳбарияти амалий сиёсий мулоқот ўрнатиш йўлини қидираётган бир пайтда умумреспублика иш ташлаши ҳозирнинг ўзидаёқ халқ хўжалигига сезиларли путур етказди. Дастлабки маълумотларга қараганда ўтган тўрт кун ичида Озарбайжон саноати қарийб 130 миллион сўмлик маҳсулотни етказиб бермади, булар орасида жумладан, 32 миллион сўмликдан кўпроқ халқ истеъмоли, ноозиқ-овқат товарлари бор. Шу ҳафта бошидан бери ишлаб чиқариш тўхтаб қолгани оқибатида 7700 тонна пўлат қувур, 6200 тонна прокат, 1700 тонна пўлат, минглаб электр двигатели, кондиционерлар ва бошқа кўпгина буюмлар тайёрланмади. Шаҳарликларни асосий озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш кун сайин мураккаблашмоқда. Илгари бўлганидек ҳозир ҳам Озарбайжон темир йўли ишламаяпти, бу эса республика экономикаси учун олдиндан айтиб бўлмайдиган оқибатларни келтириши мумкин.

Халқ депутатлари Боку Совети депутатларининг бугун маҳаллий газеталарда эълон қилинган пойтахт аҳлига мурожаати ўз вақтидаги мурожаат бўлди. Ҳозирги иш ташлаш, деб таъкидланади ҳужжатда, энди фақат Тоғли Қорабоғ масаласигагина тааллуқли бўлиб қолмади. Яширмаймиз, биз оғир, ҳалокатли оқибатларга олиб келиши мумкин бўлган воқеалар арафасида турибмиз. Республика экономикасига путур етказаётган, аҳоли турмушини қийинлаштираётган иш ташлашларга барҳам берадиган вақт келди.

Кечқурун Бокунинг марказий майдонида кўп минг кишилик митинг бошланди. Бу йиғинда иш ташлашларни давом эттириш ёки тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилиниши кутилмоқда.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.

Р. — 04333. Б. — 210. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12